

Price \$3.00

Ціна 3.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XLIV

ЛИСТОПАД - 1993 - NOVEMBER

No. 524

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published
every month except August by
the Nowi Dni Co. Ltd. in
Toronto, Ont., Canada

Адреса "Нових Днів":

NOWI DNI

**P.O. Box 400, Stn ~D~
TORONTO, ONT., CANADA
M6P 3J9**

Publications Mail Registration Number 1668

International Standard Serial Number

ISSN 0048-1017

Editor-in-Chief: M. Dalney
Business & Advertising manager:
A. Horhota

1 YEAR SUBSCRIPTION -

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: \$30.00

U.S.A.: \$30.00 US

АВСТРАЛІЯ: \$38.00 австралійських

ІНШІ КРАЇНИ

\$30.00 American or equivalent

Авіапоштою - \$70.00 (в Австралії \$85.00)

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

ALBERTA - АЛЬБЕРТА:

E. Krasnoshtan
4510 - 106 St., #208
Edmonton, Alberta T6H 4X2
Tel.: 437-7098

AUSTRALIA - АВСТРАЛІЯ:

F. Habelko
61 Lawson Ave.
Frankston 3199, VIC. Australia
Tel.: 03-783 7782

M. Waksyutenko
28 Algona Cres.
Rostevor, S.A. 5073

GR. BRITAIN - ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. Ivan Dolhopiat
6 Nemoure Rd.
London, W3 6NZ England
diasporiana.org.ua

Засновник і редактор 1950-1969 П.К. Волиняк

Видає Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний - головний редактор

Адміністратор і Оголошення - Ада Горгота

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Євген Зозе -- ВИБРАНІ ВІРШІ	1
Галина Гордасевич -- ДО РОКОВИН НЕЗАЛЕЖНОСТІ	2
Віка Івченко -- В ЕМІГРАЦІЇ	2
Редакційна -- "НОВІ ДНІ" НА БАРИКАДІ ДО ВОЛІ	3
Григорій Вишневий -- САВКА (новеля)	5
Томас М. Приймак -- ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В УНІВЕРСИТЕТАХ КАНАДИ (II)	8
Юрій Пригорницький -- ОСТРІВЕЦЬ, або ЧИ ЗРОБИМО РЕВОЛЮЦІЮ НА ДОНБАСІ?	10
Валерій Остапенко -- ЧУЖА ФОРМА -- СВІЙ ЗМІСТ	12
Ліна Майба -- ХТО ДОПОМОЖЕ УСТИМЕНКОВІ РЯТУВАТИ УКРАЇНУ?	14
Данило Кулиняк -- РЯТІВНИКИ ЧЕСТИ	17
Мар'ян Дальний -- ВОЛОДИМИР ТАРНОПОЛЬСЬКИЙ	19
Інна Почайна -- ЗУСТРІЧ ЧЕРЕЗ ПІВСТОЛІТТЯ	21
Віктор Єленський -- А БОГ НА ВСІХ ОДИН	23
Вадим Орищук -- ПОГЛЯД НА СУЧАСНИЙ ТЕАТРАЛЬНИЙ ПРОЦЕС	25
Ро-Ко -- СТО РОКІВ МУЗИКИ ЛЬВОВА В ТОРОНТІ	28
Юрій Мошинський -- ЖИДІВСЬКЕ МИСТЕЦТВО	30
Богдан Чепурко -- КОЛОЛІТЕРАТУРНІ СЮЖЕТИ	31
Серафим Рождественський -- З ІСТОРІЇ ШПИГУНСТВА	31
Леся Стадниченко, Олег Коцюба, В. Еппель, Л. Романчак, Микола Іщенко -- ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	33

На першій стор. обкладинки: Виступ злучених хорів "Прометей" і "Діброва" (диригент Остап Брездень, піяністка П. Чернописька) під час Соборної Поминальної Маніфестації в пам'ять жертв великого голодомору 1932-33 років. Багатолюдна маніфестація відбулась у неділю, 7-го листопада в Мейпл Ліф Гарденс (Торонто), в рамках успішного Шостого Світового Конгресу Українців. Фото -- І. Корець.

● Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. ● Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції. ● Незамовлених матеріалів редакція не повертає. ● Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти мову та скорочувати надіслані матеріали.

Література, мистецтво, наука, суспільне життя

Євген ЗОЗЕ

Ганні Чернобицькій

ДО 800-ЛІТТЯ ПОЛТАВИ

У ЧОВНІ

І не знає того Торренс,
Знає лиш верба:
Олеандри й лебідь чорний --
Це журба моя...
 І отож у човні
 Самоту везу,
 І отож і лебідь чорний,
 Мов у сні не наяву.
А чекав же довго,
Мрію колихав.
Не прийде постоять
Під калину в гай.
 Бо далеко чорноброва,
 Бо далеко гай,
 Тільки думка: будь здорова!
 Не чекай...
Не лякайсь, що в серці
Ось така журба --
Бачиш: он на скельці
Чужина сама.
 Пташка синя,
 Пальмове крило,
 Не прийде вже мила --
 Торренс на Дніпро.

БУЛО

Було... Хатина моя,
І вікно в засніжене поле,
І вітряк у полі,
Мов козак на роздоллі.
Бабуся була, і казка жила,
І мати читала листи
Із військових походів
 від батька.
Було і нема...
Та суть ще є у мені:
І живу я в місті великім,
І дім мій великий,
А у вікно дорога широка,
І авта біжать без упину...
І проходить життя моє,
Немов у сні.

1974

Герб твій Полтаво:
Щит, і стріла луком
Натягнута туго.
Ти билась із ханом,
Ти билась з татаром.
А Лебедин --
 Гнів
 Петрів,
Стрічкою чорною
У косах дівочих
Пломеніє пожаром.
І обрій твій
 Садами розцвів.
Та шведська могила
Височить над лісами.
А орел із вінцем
Пам'ятником на площі --
Реліквія імперій
 Захланних.
І лиш натяком
 Свобода
Вітає над ланом.
І пращур далекий тут,
Що пішов із віками,
Нащадкам залишив труд, --
Тебе нам Полтаво.

ГЛУХОНІМІМ

Ви, чуєте
 глухонімі,
Я гордий за
 Українську Мову --
За турботи Отчі,
За слова пророчі,
Я гордий за вічну
 обнову її.
Ви, чуєте глухонімі,
У мові моїй
Проривність гуде
Відвічного міту,
Що із сонцем іде
У майбутність,
 У майбутність
Людського привіту.
Вітальність живе
 У мові моїй, --
Цього ж не збагнути
Челяді глухонімії.
Мова моя у житі
 цвіте,

У гілці весни,
У крашанці Великодня
І в Купині живій --
Моя мова росте.

1980

ЛЕОНІДОВІ ПЛЮЩУ

І ось, ти прийшов до нас --
До життя скитальців,
Ти не був на вітчизняних фронтах,
ти був малим хлопчиною тоді,
Як гриміли воєнні дні,
А старші ми,
На розпутьях собі жили.
Одначе зранили тебе темні сили --
Вони не знають України,
Вони не знають у житті потіхи
Ім би тільки імперські віхи.
Та Ти, нескорений,
І шлях накреслений простий,
Україна мусить жить.
Кібернетики закони --
Іти вперед,
Возвістить суть людського покону.
Леоніде, Ти прийшов до висновку одного,
до життя.
І в поборі темним силам
наше майбуття.

1978

Галина ГОРДАСЕВИЧ

ДО РОКОВИН НЕЗАЛЕЖНОСТИ

Йшли наші предки до бою
За землі свої рідні.
Будьмо чесні самі з собою:
Чи ми їх гідні?
Скільки страждань і болю,
Могил без хрестів і з хрестами!
От і маємо волю!
А як ми з того скористали?
Комуністична хвороба
В наші гени впилася.
Скажіть: хоч один нероба
За цей рік до роботи взявся?
Слабка ще державна лодія,
Як би їй не пропасти.

Назовіть хоч одного злодія,
Який перестав красти!

Пам'ятаєш колимські мерзлоти,
Материнську тугу невпинну.
Скажіть: хоч один мерзотник
Визнав свою провину?

Життя -- це суворий будень.
Я вас питаю, між іншим,
Скажіть: хоч один дурень
Став за цей рік розумнішим?

Серце торкає тривога,
Що настрій святковий псую я,
Ім'я високе Бога
Не поминали ми всує!

Всіх бід не злічити й не змірити,
Та чи бути народу пропащим?
Дуже хочеться вірити,
Що наступний рік буде кращим.

Віка ІВЧЕНКО

В ЕМІГРАЦІЇ

Закрию шторами вікно
і роздумам віддамся.
Поставлю музику давно
улюбленого Брамса.
Придумаю вірші сумні
про те, що все -- прийдешнє,
що весни в рідній стороні
не схожі на тутешні,
що знов наснилася чомусь
удосвіта бабуса,
що я, коли навіть сміюся,
то у душі -- журюся...
Рік еміграції, мабуть,
хворобі не зарадив.
Я глибше осягнула суть --
приреченість до зради.
Мій рідний Київ, отчий дім
красуються на сонці.
Не стали б мешкати у нім
ні шведи, ні японці.
Ще смерч чорнобильський не стих
в невидимому танку
і на кладовищах міських
заповнює ділянки...
Пісні, малюнки і вірші
загоювали нерви...
Вже всі мої товариші
з лікарні, мабуть, вмерли...
А я живу. А я пишу.
А я дивлюсь на небо.
А я надихатись спішу
за вмерлих і за себе.
А я, остання у клину,
до сонця серцем лину,
співаю вірш про чижину,
як пісню журавлину.

29 березня 1993 року
Міннеаполіс, США

"НОВІ ДНІ" -- НА БАРИКАДІ ДО ВОЛІ

Шановні Читачі! Ще в жовтні минулого року ми повідомляли на сторінках журналу про критичний фінансовий стан нашого видавництва, в зв'язку з тяжкою економічною, демографічною і політичною ситуацією в діаспорі та й в Україні. Ми писали: "...Ті з вас, що давно намірялись, але завжди відкладали прислати значнішу пожертву на пресовий фонд 'Нових Днів', хай не відкладають цим разом, щоб не було запізно. Знову ж ті читачі, які бажали передплатити наш журнал для інших, але вважали, що всі їхні приятелі самі спроможні зробити це для себе, -- нині мають можливість передплатити 'Нові Дні' своїм рідним, школам, бібліотекам та іншим установам в Україні, які тим часом на такий видаток неспроможні..."

Там же ми писали, що з проголошенням незалежності України "хотілося б сказати, що наш журнал уже виконав свою роль і тепер може спокійно відійти. Але з усіх сторін отримуємо листи і заклики, що 'Нові Дні' ще дуже потрібні й Україні, і діаспорі", тож припиняти їх ні в якому разі не можна.

Сердечне спасибі тим нечисленним передплатникам, які відгукнулись на наше тривожне звернення не лиш добрим словом, але й ділом! Їхні прізвища надруковані в журналі. На жаль, переважно кінчалось похвальними листами, повчаннями і побажаннями. І за них ми дякуємо, але від цього, повірте, нам не легше дихати, ані в'язати фінансово докраю натягнуті кінці.

В таких обставинах нам не залишалось нічого іншого, як шукати поєднання з відповідними видавництвами в Україні, які там нині також ледве живуть, хоч кошти друку і навіть поштової розсилки, в доларовій валюті, там значно нижчі, ніж тут. Тож у вересневому числі ми натякнули на можливість друкування "Нових Днів" в Україні і просили зацікавлених читачів "виразних відгуків у цій справі". Тепер інформуємо, що відгуків було небагато, і всі (за винятком двох) -- негативні, з різних причин.

Воно й не дивно. Після кривавих жовтневих подій у Москві, після закулісних домовлювань уряду України про відновлення "економічного союзу" з Росією, після легалізації злочинної комуністичної партії України, -- яка зразу виявилась і найчисленнішою, і найбагатшою від всіх українських політичних партій -- після відставки популярного і обнадійливого ще до недавня уряду Леоніда Кучми, врешті, перед виборами, які можуть принести Україні гіршу Верховну Раду, ніж була та, що проголосила під натиском суверенітет і незалежність України -- ясно, не час віддавати "Нові Дні" в зрусіфіковану, безпорадну й майже безборонну нашу батьківщину.

Так що ж нам робити? Деякі наші прихильники пропонують: "Нехай Дальний проголосить на сторінках журналу про критичний фінансовий стан видавництва і... посипляться тисячі доларів!" Ніби то ред. Дальний досі мовчав. Ні, не мовчав, але за всю 45-літню історію "Нових Днів" у нас було тільки шість осіб, які жертвували на пресовий фонд "Нових Днів"

одноразово тисячу чи трохи більше доларів. Це Іван Ваць з Філядельфії, бл.п. А. Демиденко з Торонто, Фондація Івана Багряного з США, маестро Іван Козачок з Монтреалу, бл.п. Марія Посипайло з Форт Лавдердейл і Микола Чишкала з Нью-Йорку.

Для порівняння зачитуємо з офіційного звіту в "Українсько-Канадському віснику", що лиш за один останній рік аж дев'ять осередків Товариства Об'єднаних Українських Канадців (так, ТОУК, яке, нібито "завжди фінансувала Москва") жертвували на свій щомісячний орган кожний понад 1,000 дол.: Ванкувер -- \$4,000, Калгарі -- \$5,000, Едмонтон -- \$3,000, Вінніпег -- \$3,000, Вернон -- \$2,300, Ріджайна -- \$2,000, Торонто -- \$1,700, Віндзор -- \$1,500, Тандер Бей -- \$1,100. Це становить понад 23,600 дол., а разом з індивідуальними пожертвами від своїх членів-читачів вони отримали понад \$63,000 пресового фонду, цебто більше, ніж цілорічний бюджет "Нових Днів". А чейже в нас і передплатників більше, і поштові видатки набагато вищі, бо половина накладу "Нових Днів" висилається по всьому світу!

Ми навели ці дані зі звіту ТОУК тільки тому, що інші українські видання (крім "союзних") ще не вийшли з "підпілля" і докладних фінансових звітів не оприлюднюють, але ми переконані, що їхні читачі не менше жертвенні ніж "тоуківці". Тож не хочеться вірити, що читачі "НД", які в більшості чудом пережили комуністичне пекло, менш жертвенні.

Правда, "Нові Дні" не мають, на жаль, своїх осередків на місцях, не мають людей, які систематично проводили б в окремих містах щорічні кампанії організування нових передплатників і жертв на видавничі потреби журналу. За 45 років наші прихильники не створили і не розбудували таких осередків, бо неправильно розуміли правильну тезу Івана Багряного про те, що наші визвольні кадри не тут, а там, "під КПУ і комсомолом, на державній роботі...". Ми не були безкритично захоплені цими кадрами, ані їхнім компартійним вишколом, ані їхньою "державною роботою". Але ми знали, що після кількадесятилітнього сталінського терору й зокрема після розгрому західноукраїнського руху опору -- це були єдині політичні кадри, які в Україні лишилися, тому або вони, у відповідний момент, мали здобути українську державу, або тієї держави не буде. І ми цю непопулярну і еретичну тезу поставили на свій щит.

Ну і що ж? Виявилось, таки ці "наші кадри" у відповідний момент не лиш проголосили, але й намагаються втримати, в надзвичайно складних і тяжких умовах, ось уже третій рік, суверенність і незалежність української держави. На жаль, той "відповідний момент" затягнувся на кілька десятиліть і за той час не автократ Сталін -- з його терористами Ягодою, Єжовим, Кагановичем та іншими, в тому числі і з нашими землячками, -- а такі "ліберали", як Хрущов і Брежнев зуміли майже тотально зрусіфікувати материк України й здеморалізувати, обездухотворити рештки української національної (хай і позначеної

вимушеним конформізмом з комвладодоу) еліти, оті "наші кадри", що на них розраховував св.п. Іван Багрянний. Нині тисячі з них, непідготованих як слід, намагаються втримати і закріпити незалежну українську державу надлюдськими своїми зусиллями, але десятки і сотні тисяч лише вдають, що розбудовують Україну, а фактично "розбудовують" тільки себе і свої сім'ї, безсоромно розкрадаючи чи цілком легально "прихватуєючи" мільйони доларів народного добра, надіючись завершити русифікацію вже й без втручання Москви.

Для "Нових Днів" це, зрештою, жодна несподіванка. Перебуваючи в Україні саме під час вікопомних серпневих подій у 1991 році, вам редактор ще в тоді писав:

"...Тож, хочемо цього, чи не хочемо, а після проголошення вислідів референдуму, Україною керуватимуть (за виїмком очевидних злочинців), ті, що керували нею й досі. Тільки без звичної збанкрутованої більшовицької командної моделі, в умовах цілковитого хаосу, з метою якнайскорішого насадження вільного ринку, який у даних умовах буде вульгарним і хижацьким ринком, найбільш вигідним для рідних і чужоземних мафій. Більшість дотеперішніх високопоставлених партапаратників прекарсно достосуються до змінених обставин і стануть власниками нових приватних підприємств, директорами й менажерами кооперативних та державних структур і поміщиками рентованих у держави (разом з працюючими людьми) сільськогосподарських ферм. Багато з них уже стали мільйонерами.

Така перспектива не всміхається, але іншого вибору сплюндрованій Україні, на руїнах ще більш хижацької більшовицької системи, на жаль, немає..."

Може для більшості читачів такий песимізм редактора видавався, у час постреферендної ейфорії, незрозумілим і невиправданим. Але нині з такими висновками змушені годитися майже всі.

Це очевидно, що сплюндрована духово, національно і економічно Україна потребує для відбудови величезної матеріальної допомоги не тільки від нашої діаспори, але й від усього розвиненого демократичного світу. Проте, маючи вже гіркий досвід, треба серйозно думати -- як, через кого і на що цю допомогу посилається, а головне -- які з цього наслідки в кожному окремому випадку. І чи не занадто обезкровлюємо ми наші нидіючі структури та ресурси тут?

Звичайно, ми не можемо диктувати нікому, -- як і скільки допомагати чи скільки разів їхати в Україну і на що витратити свої заощадження. Кожен є повним власником свого набутого тяжкою працею майна. І не маємо претенсій до тих давніх, жертвених наших передплатників, які з болем пишуть, щоб уже не присилати їм дорогого журналу, бо через старість або хворобу більше не можуть його читати. Такі листи отримуємо кожного тижня і передплатників постійно меншає. Зате маємо деякі претенсії і жаль до тих наших численних інтелектуалістів, громадських діячів і професіоналістів, які "через брак часу" самі не

читають "Нових Днів" і не передплатять їх нікому в Україні, хоч не збідніли б. А ще більший жаль у нас до тих колишніх однодумців (а між ними є і мільйонери!), які відмовились передплатувати журнал, бо, мовляв, "переключилися на пресу з України". І то в час, коли та преса з України сюди майже не доходить, а її редактори благають нас "тримати 'Нові Дні' за всяку ціну тут, бо в Україні журнал таким не буде"!

Так що ж нам робити, дорогі читачі-передплатники? Ми не знаємо, бо далша доля журналу на цей раз залежить виключно від вас і від вашої негайної, значної фінансової допомоги. Знаємо, що не всі можуть її дати, але знаємо й те, що є серед вас заможні, які можуть врятувати "Нові Дні" й продовжити їм життя. Обмежені до мінімуму, до двох пар немолодих уже рук, ми видаватимемо "Нові Дні" більш-менш регулярно, в залежності від наявності фондів. Якщо знайдуться значні фонди, то напевно зголосяться й молодші люди для праці в журналі.

А коли фондів не буде й "Нові Дні" таки доведеться припинити, -- передплатники отримуватимуть (якщо бажатимуть) за решту своїх передплат ідейно близький часопис "Українські вісті". Тож не лякайтеся, що втратите гроші й вчасно відновлюйте свою передплату на наступний рік.

Редактор і Адміністратор

Fitchuk's

• ПОСІЛКИ НА УКРАЇНУ •

SENDING PARCELS FOR OVER 30 YEARS

Кораблем

* \$1.40 /KG

ВІД \$1.40 /KG

SPECIAL PRICE

* No minimum weight

Літаком

* \$3.80 /KG

ВІД \$3.80 /KG

SPECIAL PRICE

* No minimum weight

Extra charge for delivery - \$8.00

Fitchuk's Head Office:
610 Queen Street West, Toronto, Ontario M6J 1E3
Tel: (416) 364-5036 Fax: (416) 364-3864

Fitchuk's Bloor West Village:
2391 Bloor Street West, Toronto, Ontario M6S 1P6
Tel: (416) 766-6771

Fitchuk's Hamilton:
293 Ottawa St. North, Hamilton, Ontario L8H 3Z8
Tel: (905) 549-2005

07/93

САВКА

У садочку, ще поки жила покійниця Улита, стояв невеличкий хлівчик, у якому Савка з Улитой тримали п'ятірко курочок. Тепер на тому місці росте молода розкішна яблуня, а під нею приміщено саморобного стола з лавками по боках. Хлівчик Савка вже давно розібрав, а брусся й дошки склав під парканом і вкрив брезентом. З того матеріалу минулого тижня поволеньки змайстрував стола й лавки і вкопав їх у землю.

Савка все робить поволеньки. Розгубилося здоров'я по дорогах світових. Лікар радить не їсти яєць, жирів, цукру, менше вживати солі й, навіть, молочних продуктів. Хліб, слава Богу, можна їсти вдосталь. А ще всяку городину й садовину. У п'ятницю треба знову йти до лікаря. Який же сьогодні день? Середа чи, може, четвер... Та це невелика морока. Ось скоро прийде кум Платон, що живе в кінці вулиці. Він не переплутує днів. Скаже.

Тепло надворі. Савка спочиває на краєчку лавки, що ближче до стовбура яблуні, далі від сонця. Похиливши голову, обмацує голі ноги нижче колін. А там як не горбок, то ямка, як не пухлина, то жилик або синювата сіточка, мовби павутиння, -- і все це творить картину довгого й трудного Савчиного життя. Савка зітхає й кладе мозолясту руку на стіл. Не може довго дивитися на покалічені ноги. Вони нагадують йому рідний хутір Семиліски на Чернігівщині, виселок Липовецький на Донбасі, а коли починає боліти ліве плече, увижається Савці цибатий, хрін йому в ніс, есесівець. Тим часом пообіднє літнє сонце зайчиками проривається крізь листаті верхи гіллястої яблуні, приємно лоскоче Савчину голову, густо вкриту зморшками шию й ледь прикриті ситцевою сорочкою плечі. Добре так спочивати.

Савка вже п'ять років живе сам. Відколи померла Улита, він усамітнівся, відгородився від світу, чи то пак, від людей, яких він не злюбив. Бо що? Поговори з кимсь про своє лихо, то хоч і поспівчують, а десь за день чи два почує Савка, що й осудили, висміяли його за невдатність. Люди, як люди. Без них хоч і сумно, та все ж спокійніше.

Під столом скрутився м'ячиком білий песик Равлик, співжителі й товариш Савчин. Равлик дрімає, але чує все навколо. Савка щось шепче, тихенько гомонить. Іноді гукне до когось або дивно крекне. Не крикне, а крекне. Буває, що й крикне, наче кличе когось. Може, Улиту. Равлик не знає. А може Савка з гніву свариться, згадавши когось лихого у своїх думках-болях про минуле. Почувши свій крик, втихне, засоромившись. Раптом знову крикне, але вже легше. А потім, аби заспокоїти нерви, загомонить нерозбірливо, ніби виправдовуючись перед кимсь невидним за свій крик. Люди вже знають, що Савка говорить сам з собою. І глузують кляті. Плещуть язиками, що Савка скоро або гігнє, або попаде в той дім, куди звозять тих, що вже "куку-на-муню". Стривайте, не-

розумні! Савка й сам хотів би не гомоніти на самоті. Та як це зробити?

Коли приходять кум Платон, то хай сидить хоч і півдня, хай гомонить чи не гомонить. Савці ні на хвилику не заманеться говорити з собою. То тільки на самоті якийсь чортик під'юджує його шептати, гомоніти, ба, навіть, вибухати сміхом чи гнівом. І вже як це не пробував Савка стримуватися від цієї заразливої спокуси, чортик всеодно перемагає. Пробачте, нерозумні! Мудреці, допоможіть Савці позбутися кумедної звички.

А думок не відженеш. Вони, мов бджоли, гудуть і цілим роєм снуються в Савчиній голові, і під їхньою вагою голова все нижче й нижче хилиться над столом. Обличчя ховається під давно не голеною бородою. Напівзаплющені очі ледь-ледь проглядають на світ. Бо ж сонце надворі. Таке сліпуче австралійське сонце. Учора фарбував ринви й перенапружив зір. Очі тепер червоні, мовби сама кров. Та що вдієш? Треба ж фарбувати, коли час настав. Син Івась спився й не відвідує батька. Не женився, а де живе, хто його знає. Поки виростав, був добрим і слухняним хлопцем. Говорив справно по-батьківському. На концертах виступав. То вірш продеклямує, то затанцює гопака. А коли виріс, пішов геть з дому, батьківською мовою знехтував, а вже коли й сам став дядьком, то зневажив батька, Савкою почав називати, а не татусем, як було колись. Болить батьківське серце. Не так через гроші, які син украв, знайшовши їх у шухляді, а за те, що загубився в житті, спився, зруйнував собі здоров'я... і батькові також. Улита спить у землі, а була б жива, виплакала б очі через такого бузувіра. Легше їй у землі. А батькові як? Все ж таки, якби син вернувся додому й хоча б півсловом натякнув на прощення, то Савка б перший обняв сина, приголубив і простив. Савка знає, що син не вернеться, і від того ще дужче болить серце. Єдину розраду приносять листи від сестри з далекого рідного краю. А вони тепер зачастіли, бо вже пише не сестра, а її внука. Сестра старіється, недобачає.

Учора знову прилетів лист від сестри. Лежить він ось тут, на столі. Увечері, натомившись працею, пробував відкрити його. Пробував пальцями, пробував ножем, а потім, з болем у серці, кинув у шухляду. Немов сліпий, вовтузився з тим листом. Очі горіли. То заплющував їх, то розплющував. Хатнє світло шкодило. Треба було засвітити свічку. Так напівзаплющено повечеряв, напівзаплющено пробував запустити мазь під повіки, однак лиш намазав їх. У спальні довго лежав із заплющеними очима. Сон не міг подужати втоми. Аж на ранок полегло. Умившись, Савка таки відкрив листа, с'як-так прочитав і задумався. Це вперше сестрин лист здивував Савку. І то гнів, то жаль поперемінно почали проймаєти йому серце. Правда, листа писала внука. Савка вдруге прочитав дописку сестри в кінці листа й дещо заспоко-

івся. Обурення втихало... одначе, хотілося подерти того листа й викинути в сміттярку.

За столом Савка не хотів думати про те, що писала внука. Думки знову потягнули його до сина. Ті ж самі думки, що й раніше. Ось прийде син, постукає в двері, а що дверей батько не відкриє, то Івась, чи то Джон, як він тепер себе називає, піде за хату, в садочок. Задзвякотить Равлик, кинувшись йому назустріч. Савка відкличе Равлика, і той знову сховається під стіл. Син прийде й сяде збоку, на протилежній лавці. Буркне щось і змовкне. А Савка ні слова... Савка буде дивитися перед собою, але нічого не чути й не бачити. Мов заморожений чи задубілий. Син не витримає й заговорить до батька, але не батьківською мовою. А Савка ні пари з вуст. Ніби німий чи глухий. І, навіть, тоді, коли син устане з лавки, вдаючи, що йде геть, Савка мовчатиме. Хай іде, думає Савка, хоч сам аж труситься, щоб помиритися з сином. Якщо ж Івась обізветься до батька батьковою мовою, тоді вже інша справа. Савка просвітліє й поздоровкається з сином, скаже, що дуже радий його бачити, запросить до хати, пригостить, чим може. А про гроші чи про те, чому Івась так довго не приходив, не обмовиться й словечком.

Савка сидить, склавши руки на грудях, дивиться вперед і... нічого не бачить. Затуманюється світ. З туману випливає, увижається син. Ніби ось тут сидить він проти нього, посміхається і такий... такий радий, що бачиться з батьком. Раптом зникає, бо Савці в саме серце шпигонула думка про те, що син прийшов по гроші, а не побачитися з ним.

Наближається вечір. Савка все ще сидить у садочку й веде далі свої думки. Кум не прийшов. Син не прийшов. А думки знову заманюють Савку в свої привабливі тенета далі й далі. От Івась признається, скільки грошей йому потрібно. Савка, хитро примруживши очі, каже, що аж такої суми він у хаті не тримає, одначе, може позичити всю суму за трьома заходами. Хай прийде Івасик на другий тиждень по другу частку, а на третій по останню. Це так, щоб побачити сина аж три рази. А за той час вони може й помиряться, і все знову буде гаразд. Савка добре знає,

що син любить позичати гроші, а віддавати ні... Та хай буде вже й так. Не забереш же грошей на той світ. Всі вони підуть у синові руки, коли вдарить для Савки година відходу.

Вечірні тіні згущаються. До ніг Савки тулиться Равлик. Тихо-тихо в садочку. Гарячі сльози кап та й кап на мозолисті руки... Жаль Савці себе, жаль сина, сестри з внучкою... Глибоко зітхнувши, Савка нарешті встає з лавки і плентається до хати. За спиною в нього лишається двокімнатна хатина, в якій він живе. З Савчиної хати, у якій поселився Івась із дружиною, вибігають внучата, хлопчик і дівчинка, щось лепечуть і припадають йому до рук. Він гладить їх по голівках, а вони просять його до вечері, яку невістка вже приготувала.

Проганяючи докучливі, хоч і приємні думки, Савка заходить у порожню хату. Довго сидить у кріслі. Вечеряти не хоче. Біля крісла лежить Равлик. Біля Равлика мисочка, вже спорожнена Равликом.

Починається довга безсонна ніч. Засинає Савка аж "після третіх півнів" з думкою, що він нікому в світі не потрібний. Поринаючи в сон, Савка бачить Яринку, сестрину внуку, рослу й гарну дівчину. Бачить уперше. Перед ним відкриваються широкі двері, що ведуть у залю. Гуде оркестра. Сюди й туди сновігають молоді люди. У залі, здається, танці. Але чому молоді пари відскакують одне від одного, крутяться, виаблчуються, знов беруться за руки, знов відскакують... Що це за танець? Савка такого ще зроду не бачив. Яринка, одначе, найвеселіша тут. Вона найкраща поміж дівчатами. Ага! Це вона пошила чудову сукню з Савчиної матерії, яку він подарував на прохання сестри. Чому ж Савка бачить не шлюбну, а танцювальну сукню? Невже Яринка не вийшла заміж?

Яринка з якимсь кучерявим хлопцем іде в танець вихилисом-викрутасом і поволі зникає з очей. Ще довго-довго гуде, бубнить, тріщить оркестра. Савка скеровує очі на веранду й бачить якусь дівчину з двома молодиками. Раптом дівчина відчайдушно кричить. Та це ж Яринка. Але чому вона така перелякана? Ще мить, і Савка бачить леза ножів. Одне лезо торкається Яриної шиї, а друге живота. Дивним колесом злі-

FOR COURTEOUS FRIENDLY SERVICE
ВВІЧЛИВА І СПРИЯТЛИВА
ОБСЛУГА

COMMUNITY TRUST

2271 BLOOR STREET WEST, TORONTO, ONTARIO, M6S 1P1

PHONE: 763-2291

ЗВЕРТАЙТЕСЯ З ДОВІР'ЯМ
ДО КОММЮНІТИ ТРАСТ
У ВСІХ ФІНАНСОВИХ
І БАНКОВИХ ПОТРЕБАХ

тає з переляканої Яринки сукня. Молодики втікають. А Яринка стоїть у легесенькій сорочині й плаче нестримно. Чується тупотіння багатьох ніг. Здається, що то не люди, а коні галопом біжать на веранду, а потім, не в силі спинитись, біжать просто на... Савку. Савка зострашу кричить і просипається. Опритомнівши, твердо вирішує не посилати нікому подарунків.

Холодна вода струмом б'є з крана умивальника просто на Савчину шию, на голову. Однак того мало. Савка закручує кран і пускає воду у ванну. Відтак довго і старанно купається. Довго витирається купальними рушниками. Потім п'є чай, гарячий, з медом. У куточку, біля кухонних дверей, Равлик кінчає свій легкий сніданок. Савці так легко зробилося і в душі, і в голові, і в усьому тілі. Він іде одягатися, а за ним дріботить Равлик. Ще хвилина, і вони вже на вулиці. На обрії неба появляються перші промені світанку. Так гарно й здорово пройтися безгосподарною вулицею о цій порі. Як оце з Равликом, колись Савка любив ходити на прохід з Івасем.

І вірить Савка, що Івась ще одумається й вернеться додому. Він добрий хлопець. Звихнувся, але з роками помудрішає. І будуть вони вдвох їздити рибалити, як і колись. При цій думці Савці робиться ще легше на душі. І йому хочеться думати й думати, пригадувати... На все життя запам'ятався один випадок біля річки, де вони з Івасем рибалили. Якись хлопчак, пробігаючи мимо, запитали щось у Савки, а він намагався відповісти їм їхньою мовою, вимовляючи слова так кручено, так чудернацько (бо на шахті ж не вчили), що ті почали сміятися. Заверещали й побігли геть, виставляючи язика й перекривляючи Савку. І тоді, немов шалений, накинувся на них Івасик. Йому було тоді з дванадцять чи що років. Їх було два, а він один. Це не злякало Івасика. Він з оскаженінням бив їх кулачками куди попало, і вони пустилися навітікача...

Заходячи через ворота на подвір'я, Савка підхоплює Равлика, притискає його до грудей і приказує: "Івасик добрий, Равлику. Івасик славний". Равлик, радісно скавувить і слинявим язиком цілує господаря то в ніс, то в щок.

Рано вранці бачили люди Савку біля автобусної зупинки. Мабуть, поїхав Савка до міста. А пообідньої пори бачили знову, як Савка шкутильгав на пошту, тримаючи під рукою товсту бандероллю. ■

МИСТЕЦЬКІ ВИРОБИ

TRYPILLIA ARTS

Великий вибір рамок для картин
і дипломів

QUALITY ONE HOUR PHOTO LABS

і доброякісні фото для паспортів
та інших документів.

2285 Bloor Street W., Tel. 766-0113
Toronto, Ontario M6S 1P1

відчиняйте

КОНТО СОВИ

Кредитова Спілка "СОЮЗ" радо пропонує Вам відчинити новеkonto для дітей -- Конто Сиви "Сімон". Цеkonto дасть можливість Вашим дітям навчитися ігровим шляхом управлінню грошми. Конто Сиви призначене для дітей до 12 років і надає їм такі спеціальні зручності та послуги:

- * ощадну книжку сиви Сімон
- * членську картку Конта Сиви
- * величину уділів лише 10 долярів
- * щоденні проценти, виплачувані місячно
- * щомісячне заохочування, подарунки, конкурси
- * термінові вклади на суму лише 100 долярів
- * поквартальну виписку про ріст заощаджень

So-USE CREDIT UNION

2267 Bloor St. W.	Toronto	763-5575
406 Bathurst St.	Toronto	363-3994
31 Bloor St. E.	Oshawa	432-2161
26 Eglinton Ave. W.	Mississauga	568-9890

Ваша Кредитова Спілка
має великий вибір фінансових послуг.
Звертайтеся до нас з усіма
Вашими фінансовими потребами.

ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В УНІВЕРСИТЕТАХ КАНАДИ

(Закінчення з попереднього числа.)

На протязі 1950-их, 1960-их та 1970-их років дослідниками УВАН було порушено ряд важливих історичних проектів. Дмитро Дорошенко особисто звертав увагу на історію українців у Канаді й редагував у Вінніпезі об'ємне видання "Український народний дім"; Ярослав Рудницький редагував серію брошур з українознавства взагалі й історію славистичних студій у Канаді зокрема; Михайло Марунчак опублікував ряд надзвичайно важливих книг з історії канадських українців. Але надто коротке перебування Д. Дорошенка в Канаді не було достатнім для того, щоб поставити українські історичні студії на міцну основу в країні, і історія України ще довго залишалася слабкою ланкою у публікаціях УВАН.

Звичайно, це не означає, що українські історики в Канаді не мали зібрань для читання лекцій чи періодичних видань для публікацій. Канадські дослідники мали змогу робити доповіді на конференціях істориків або славистів, а також публікуватися в англомовних журналах чи емігрантських органах друку, таких як, скажімо, "Записки Наукового Товариства ім. Т. Шевченка" або журнал Українського Історичного Товариства "Український історик". Крім того, в перші повоєнні роки Український Вільний Університет у Мюнхені виконував надзвичайно важливу роль у забезпеченні європейських дослідників, чия робота була перервана війною, науковими програмами та вченими ступенями.

Проте, хоч діяльність цих іммігрантських інституцій залишалася важливою, її не можна було порівняти із системою зареєстрованих диференційованих курсів, які викладалися в американських і канадських вищих навчальних закладах. Протягом довгого часу ця прогалина була дуже відчутною. Однак в кінці 1960-их -- на початку 1970-их років заснування українознавчих студій та забезпечення групою професорів з української історії в Гарвардському університеті (США) значно підняло рівень і престиж цієї дисципліни й мало позитивний вплив на ставлення до історії України в Канаді.

Альбертський університет, проторюючи шлях, у 1971 році до списку регулярних курсів увів вивчення історії України. Запровадження цих нових студій привело до університету історика політичної думки Івана Лисяка-Рудницького. Маючи здібності до пояснень ключових проблем української історії та політики англійською мовою, він викладав ці питання у контексті північно-американської концептуалізації та академічного життя. Тим часом коледж Святого Андрія, православна інституція, афілійована з університетом Манітоби, у 1973 році також запровадив викладання курсу історії України. Цим курсом в університеті Манітоби керував Олег Герус, фахівець у галузі української політичної історії, який редагував і опублікував нове видання книги Д. Дорошенка під заголовком: "Огляд історії України". Ця книга на протязі наступних років була стандартним підручником із цього предмету. (Див. Dmytro Doroshenko

and Oleh Gerus, "A Survey of Ukrainian History". Winnipeg: Trident Press, 1984).

Недивлячись на те, що із 1970-тих років історія України стала предметом викладання у канадських університетах, історики не мали жодного дослідницького центру, афілійованого з канадським університетом, який би спонзорував лекції, організовував конференції або публікував наукові праці. Своєрідний стрибок відбувся із заснуванням у 1975 році Канадського Інституту Українознавчих Студій (KIVC) в університеті Альберти. Діючи надзвичайно рішуче, політичне керівництво українців Альберти на лише зуміло відкрити цей інститут як повноправну структурну одиницю, афілійовану з університетом, але й забезпечити постійне урядове фінансування, аби студійні стипендії новоствореного Інституту не залежали виключно від щедрості благодійних пожертвувачів українців. Одразу ж після заснування Інститут прийняв широку програму публікацій, яка містила в собі видання двічі на рік наукового журналу та серії монографій. Праці з історії України з'явилися в обох періодичних виданнях, але тоді як упорядники серії монографій більше схилилися до поширення праць таких авторитетних українських істориків, як Іван Рудницький і Джон Басараб, інститутський "Журнал Українознавчих Студій" друкував статті молодих вчених -- Степана Величенка, Джон-Поля Химки та Томаса М. Приймака. Вже з перших років свого існування (1976) "Журнал Українознавчих Студій" заохочував українських істориків, чий науковий інтерес в першу чергу стосувався сучасного періоду.

Недивлячись на швидкий успіх організації досліджень у KIVC, історія України й надалі викладалася лише в декількох інституціях. У 1978 році на той час помічник директора KIVC-у Богдан Кравченко висловив своє занепокоєння з приводу того, що "якби не дві інституції, університет Альберти та коледж Святого Андрія в університеті Манітоби, то студії з історії та соціології України були б відсутні в Канаді взагалі. В Альберті йде викладання чотирьох курсів з історії України, а в коледжі Святого Андрія -- два. На схід від прерій ані одного курсу історії України більше ніде не викладають."⁶ Українці Східної Канади, які, на відміну від українців у преріях, були головним чином Ді-Пі, гостро відчували цей недолік і стали організовувати зусилля для вирішення цього питання.

Координуючим центром став найпрестижніший канадський університет -- Торонтський, який відіграє в канадському суспільстві ту ж роль, що й Гарвардський в американському.

У 1980 році студії української мови й літератури на факультеті слов'янських мов і літератур Торонтського університету були доповнені курсами з української історії та політики. Їх викладання взяла на себе новостворена в рамках факультетів історії та політичної економії

кафедра українознавчих студій. Очолив її історик культури зі Сполучених Штатів, фахівець з історії Закарпатської Русі Пол Магочий. Він особисто викладав ряд курсів, підготував цикл лекцій з історії України й організував серію семінарських занять з українознавства взагалі. Оскільки кафедра українознавства не прийняла своєї власної програми публікацій, вона підтримувала й залучала молодших українських істориків -- Степана Величенка, Любомира Луцюка, Стеллу Гринюк, Томаса М. Приймака -- й надавала їм трибуну для демонстрування їх наукового доробку. Відкриття кафедри українознавчих студій у Торонтському університеті ще раз підняло рівень вивчення історії України в канадських університетах і стало добрим взірцем для інших інституцій.

У скорому часі інші університети також стали вводити в свої навчальні програми курс історії України. Незабаром після створення нової кафедри в Торонтському університеті, в Йоркському університеті, також розміщеному в місті Торонто, було запроваджено курси з історії України та Східної Європи, а викладати їх запросили американця Ореста Субтельного, чиї наукові інтереси були пов'язані з періодом Мазепи й козаччиною. Протягом наступних років О. Субтельний написав і видав нову всеохоплюючу історію України з широкою бібліографією англійською мовою. Ця книга зайняла належне місце підручника для університетських курсів, замінивши праці Геруса й Дорошенка. Одночасно, на історичному факультеті університету Саскачеван також протягом короткого проміжку часу велось студіювання курсу історії України й було запрошено для його викладання Томаса Приймака з Торонто. Проте навчання тривало лише один рік, а заходів для створення кафедри або відповідного підбору постійного професорсько-викладацького колективу й кадрів з історії України в університеті Саскачевану зроблено не було. В той же час смерть Івана Рудницького в 1984 році не обривала українознавчі студії в Альбертському університеті; послідовником Рудницького став ще один американський дослідник Джон-Пол Химка, фахівець із історії Галичини XIX століття. Таким чином, у 1990-1991 навчальному році, ювілейному році святкування сторіччя поселення українців в Канаді, викладання курсу історії України вже велось в університетах Альберти, Манітоби, Торонто й Йорку.

У 1980-их роках відбулося дальше поширення викладання історії України на рівні канадських університетів, а в кінці декади спостерігалися успіхи безпосередньо на ниві академічних дослідів теми. Найбільш важливою подією стало заснування Центру для досліджень історії України ім. Петра Яцика в Альбертському університеті. Першим його директором у 1989 році став фахівець із історії України XVII століття американець Френк Сисин. Одразу ж після створення нового Центру, задуманого стати паралельною інституцією з КІУС-ом, Ф. Сисин вирішив ряд невідкладних завдань. Перше з них -- допрацювання та переклад на англійську мову фундаментальної праці М. Грушевського "Історія України-Руси". На першому етапі реалізацією цього проекту займалося Наукове Товариство ім. Т. Шевченка в Сполучених Штатах Америки у співробітництві з групою канадських

дослідників -- Полем Юзиком із Оттавського університету та К. Андрусишиним із університету Саскачевану, який переклав перший том книги. Пізніше до праці над передмовами та до редагування інших томів було залучено ряд провідних істориків України з Європи. Вже на початку 1990 р. реалізація проекту йшла успішно й видання першого тому було заплановане на 1992 рік. Крім того, Центр започаткував видання серії монографій із історії України та переклади праць із різних європейських мов на англійську. Отже, широкий спектр програми добре забезпеченого матеріально Центру для досліджень історії України ім. П. Яцика та його діяльність відповідно дали новий імпульс поширенню вивчення історії України в канадських університетах.

Напередодні урочистого святкування століття поселення українців в Канаді історія України заявила про себе в повний голос і була визнана як окрема самостійна дисципліна, що досліджується і викладається в університетах Канади.

Зрештою, студії історії України у вищих навчальних закладах Канади в цілому, безперечно, пройшли еволюційний шлях. Ця еволюція відбувалася протягом трьох різних періодів.

Перший період, що стосується епохи піонерів та міжвоєнного часу, пов'язаний із повним ігноруванням української і взагалі слов'янської історії всіма університетами Канади.

Другий етап відзначений прагненням Симпсона, Лазаровича та їх однодумців увести українську або хоча б слов'янську історію до програм різних університетів Західної Канади. Їх старання не пропали марно, оскільки ряд курсів було внесено до навчальних програм і вийшов друком упорядкований підручник з історії України. По-друге, в цей післявоєнний період у багатьох університетах Канади відкрилися відділи славістичних студій, а вивчення курсу української мови й літератури знаходилося в стані розквіту. Однак викладання історії України ще не було розпочате жодним канадським університетом.

Третій період співпав із початком та подальшим розширенням студій історії України на університетському рівні. Точкою відліку цього процесу можна вважати призначення Івана Рудницького до Альбертського університету, а про його розвиток свідчить створення Інституту в Едмонтоні (КІУС) та заснування відповідної кафедри в Торонто.

Таким чином, еволюція студій української історії в Канаді, від першої пропозиції єпископа Будки в 1914 році створити кафедру українознавства до розквіту вивчення історії України в 1970-их -- 1980-их роках під керівництвом запрошених із Сполучених Штатів Америки вчених, цілком очевидна. Ця еволюція є неперервною, а позитивні зрушення і прогрес -- загальноновизнані.

Примітки:

- 6) Bohdan Kravchenko, "Ukrainian Studies in Canada", Nationalities Papers, VI, no. 1 (1978), p. 30.

Юрій ПРИГОРНИЦЬКИЙ

ОСТРІВЕЦЬ, АБО ЧИ ЗРОБИМО РЕВОЛЮЦІЮ НА ДОНБАСІ?

Однією з реальних загроз, які щодня, мов ніж біля горла, відчуває молода українська незалежність, є намагання антидержавних сил спричинити розчленування країни, створити на її терені різні ворожі до Києва автономії на кшталт Кримської.

З цією метою каламутять народ у Закарпатті так звані "подкарпатські русини", відновлює імперсько-російські назви вулиць і заблюковує будівництво нафтового терміналу Одеська місцева влада, націлює шахтарські страйки проти суверенності України донецька компартійна мафія. Взагалі, Донецьк слідом за Кримом робиться достеменною Вандеєю України. У місті й області донищується все україномовне, що не встигли зліквідувати всілякі щербицькі, маланчуки, суслови...

Неймовірно тяжко знайти в місті українську газету, журнал чи книжку. Місцеві телевізія та радіо вживають лише російську мову. Оголошення та реклама здійснюються також мовою чужої країни. Навчання в Донецькому університеті та інститутах, виховання в дитячих садочках -- російською, російською, російською...

Донецька влада утримує населення під щонайбрутальнішим тиском московських засобів масової інформації (чи радше -- дезінформації); останнім часом програми І-го державного телеканалу України почали в Донецьку перекриватися місцевою шовіністичною відеопродукцією, яка проповідує ідею автономізації області, сіє зневагу до політики Києва, до особи Президента, назагал до всього українського, передовсім до історії нашого народу.

Тож не випадково під час недавнього шахтарського страйку величезний мітинговий майдан кричав зі зловтіхою: "Не дадим угля Україні! Пусть українці отапливают свої печкі кізяками!" (Трагічна іронія нашої немилосердної історії: більшість серед тих, хто це кричав, складали українці за походженням...)

У такій антидержавній атмосфері, можливо, останнім bastіоном донецького українства залишається одна-однісінька українська школа -- серед двох сотень російських шкіл міста. Цікаво, що ця школа є однією з найкращих по цілій Україні.

Про цей навчальний заклад я розмовляв з учительсько-донецчанкою Лідією Вудвуд, зустрівшись з нею на міжнародній конференції "Українка і демократія", яка нещодавно відбулася в Києві.

-- Я є вчителькою народознавства першої української школи в Донецьку, -- розповіла ця молода, привітна жінка. -- Створювався наш навчальний заклад в умовах опору антиукраїнських сил.

Більше половини населення Донецька -- українці, а своєї школи вони донедавна не мали жодної. Бо-

ротьба за таку школу розпочалася давно, порядні люди підтримували нас -- адже то щось нечуване в світі, коли предстаники корінної нації на своїй рідній землі не мають національної школи!

Тож ми щасливі, що три роки тому нарешті якимсь дивом і великою працею вдалося нашу школу створити.

-- Але ваше щастя є досить нелегким. І народжувалася, й нині утверджується школа в умовах протистояння...

-- Протистояла нам місцева влада, яка заявляла, що українська культура, українська мова на Донеччині є непотрібні. Ніякої української освіти тут, мовляв, бути не може...

-- Напевно ж, аргументували шовіністи свої твердження тим, що ніхто з батьків не виявить бажання віддати дітей до українських класів?...

-- Так, звичайно. Але життя спростувало цю нісенітницю.

-- Знаю, що нелегко вам і через побутові умови...

-- Справді, ми поставлені в дуже тяжку позицію. Приміщення нам надане майже непридатне для роботи, для навчання дітей. Взимку буває дуже холодно в класах (бракує коштів, щоб придбати додаткові обігрівачі), діти замерзають. Та й добиратися до школи багатьом з них треба часом по дві години -- це ж узимку!...

Крім того, нам просто затісно. Бракує кімнат, простору. Ми могли б набрати по кілька українських класів, тому що заяв від батьків маємо дуже багато. Поки що ми змушені відбирати лише невелику кількість дітей з усіх охочих. Щороку приймаємо 25 хлопчиків і дівчаток, а просяться до нас по 200... В цьому році нам стало ще тісніше.

-- Якими ж є перспективи приміщення української школи в Донську?

-- Наші архітекти розробили проєкт, рівного якому, може, немає в світі. Чудовий проєкт! Ми наївно мріяли про працю в такому дивовижно прекрасному приміщенні нової школи... Але проєкт не вдається реалізувати -- все гальмують місцеві владні структури. А для того, щоб добудувати існуючу школу (хоч це не кращий варіант, бо місця в ній замало), то нам пропонують самотужки змурувати приміщення для опалення, самотужки замінити водогін, замінити електромережу. Очевидно школа не має на це коштів. Ось ми й лишаємося ні з чим.

Очолує обласний відділ народної освіти українець, але він не відстоює право нашого народу на створення українських шкіл.

Обіцяють відкрити в кожному районі міста хоч б по одній українській школі, але час іде, а ці обіцянки лишаються обіцянками... Тож доводиться дітям їздити з найвіддаленіших куточків Донецька, навіть із сусідніх сіл для того, щоб навчатися рідною мовою.

І при цьому противники української освіти і української держави кричать, що "проводиться масова українізація".

-- Ваша школа заслуговує на підтримку не лише через те, що навчає українською мовою, а й через те, що навчає найкраще з усіх шкіл Донецчини! З-поміж випускників вашої школи набагато більше порівняно до випускників інших шкіл міста й області юнацтва успішно складає вступні іспити до найкращих університетів держави.

-- Справді, це так. Минулорічні наші випускники майже всі вступили до вищих навчальних закладів! А це назагал -- рідкісне явище. Багато з них вступили на українські відділення філологічних факультетів -- тож в особі цих людей Донецький край має майбутніх учителів української мови і літератури. Цьогорічний випуск нашої школи також дасть поповнення цих спеціалістів. Для нашого міста й області це дуже важливо.

-- У багатьох українських школах досі уроки фізичного виховання проводяться мовою команд у колишній СРСРській армії -- російською. А якою ці уроки проводяться у вас?

-- Тільки українською. Це є справді українська школа -- і не лише за мовою. Вона -- мов острівцею української духовності в Донецьку. Всі вчителі, зібрані в наші школи, -- щирі патріоти України. Зрештою, завдяки педагогічному колективові наша школа і тримається.

Добре, що і серед батьків є багато людей, які виборювали цю школу і зацікавлені, щоб вона існувала. Хоч є і такі люди, яких цікавить не українська, а насамперед англійська мова, яку в нас дуже добре викладають.

-- Крім несприяння місцевої влади і браку фінансів, що ще заважає вам?

-- Заважає середовище, в якому перебуваємо. Наш острівцею української духовності існує серед агресивного хаосу жорстокості, безкультур'я, злочинності. Це факт.

Виходячи зі школи, дитина потрапляє в згадане середовище, й воно якось нівелює те добре, що ми засіваємо в дитячі душі. Зрозуміло, що коли дитина живе в сім'ї українській, то добрий дух українськості підтримується батьками, а якщо дитина приходить з російської сім'ї, то нам уже важче зберігати в цьому хлопчикові чи дівчинці скарби української культури.

-- Нині в світі спостерігається різке зростання рівня підліткової злочинності. Чи багато схильних до злочинності серед ваших учнів -- порівняно до інших донецьких підлітків?

-- Не знаю, чи повірите, але в нас таких дітей немає.

Трапляються, звісна річ, учні з непростими характерами, але ми зрештою знаходимо до них підхід, знаходимо спільну мову.

Ми знаємо всіх наших дітей поіменно, вони також знають кожного вчителя. І дуже радісно нам, коли чуємо від учнів: ми до іншої школи не підемо, адже більше такої рідної школи, як наша, немає! Навіть під час вакацій учні щодня -- з власної волі -- приходять до школи. Як відомо, далеко не кожна школа може цим похвалитися.

-- Згідно з чинними законами, батьківська громада має право на відкриття своєї національної школи в певному регіоні. До цього в попередні часи підштовхували вихідців з Росії, аби зліквідувати в Україні наші українські школи -- "переводити" їх на російську мову. Чи є нині можливість -- так само, через громаду, її волю -- відновлювати українське шкільництво?

-- Мені здається, що саме так і доведеться долати опір шовіністичної влади, тому що дедалі більше є прихильників україномовного навчання. В кожному районі Донецька маємо значну кількість батьків, які хочуть навчати дітей саме в українських школах. Якби ж було зрозуміння з боку влади!

Complete
Home
Comfort!

SIPCO OIL LIMITED

83 Six Point Road, Toronto M8Z 2X3,

Tel.: 232-2262

ВИ МОЖЕТЕ ПЛАТИТИ БЕЗКОШТОВНО У COMMUNITY TRUST, 2299 BLOOR ST. W.

- ☐ Автоматична, контрольована комп'ютером доставка оливи
- ☐ 24 години, 7 днів тижнево радіодиспетчерська обслуга
- ☐ Продаж і обслуга домашнього опіального устаткування
- ☐ Обслуговуємо Торонто, Ошаву і околиці
- ☐ Все фінансуємо на догідні сплати.

-- Чи відчутною є допомога від Міністерства освіти?

-- Попервах воно нас підтримувало -- коли школа хоч якось підпорядковувалася Києву. Однак, коли нас передали під опіку місцевої влади, Міністерство про нас забуло.

-- Чим українці Канади могли б допомогти вашій чудовій школі?

-- Духовно вони нам допомагають. Завдяки діяспорі (і Західній Україні) ми вистояли. І на сьогодні ми -- сила.

Не була б зайвою, звичайно, і матеріальна допомога. Наприклад, створюємо при школі світличку. Аби в ній можна було по-справжньому виховувати нашу юнь, буваємо у фольклорно-етнографічних експедиціях, записуємо пісні, звичаї рідного народу. Але такі експедиції були б дещо легшими та ефективнішими за наявності деяких технічних засобів: коли тягаєш за собою по селах величезний магнітофон і не пристосовані до запису катушки з тасьмою -- це негативно позначається на результатах. Поки що крихти давньої української культури якось жевріють на Донеччині -- проте без нашого піклування їх важко буде зберегти для нових поколінь.

Бракує нам також літератури, на якій можна було б краще виховувати наших учнів.

-- А мені, пані Вудвуд, думається і ось про який аспект можливої допомоги. Було б доцільно, щоб українці Заходу приїздили до вас у гості, мали бесіди і в школі, і в дитячих садочках, і на місцевих підприємствах, розмовляли з місцевими владо-можцями -- аби Донецьк бачив, що про вашу школу знає цілий світ, що вона не є забутою Богом і людьми. Тоді й ставлення влади може покращитися не лише до однієї української школи, а й загалом до українського шкільництва у вашому краї... Прикро мені, як журналістові, спостерігати: десятки тисяч українців Заходу їдуть до Львова, а до Донецька -- лишень шовіністи з Росії вчащають і роблять там свою чорну справу, фактично відривають нашу територію.

-- Ми дуже чекаємо наших братів і сестер. Бо донеччан залякали, русифікували, їм важко вийти з полону старих поглядів. Однак живе спілкування з носіями української мови, культури робить велику справу. Приклад канадців, які на чужині зберегли свою українськість, є неоціненним.

Тож нехай нас не забувають і приїждять до нас. Це зробило б революцію на Донбасі.

-- Лишається тоді назвати адресу і число телефону школи.

-- Україна, Донецьк, Київський проспект, 7, школа Но 65. Телефон: (0622) 58-32-35.

*Підготував інтерв'ю Юрій Пригорницький,
Київ*

Валерій ОСТАПЕНКО

ЧУЖА ФОРМА -- СВІЙ ЗМІСТ

Споконвіку знаний взаємозв'язок форми і змісту. Нема у світі беззмислової форми, як і нема безформного змісту. У мовознавстві форма означає видозміну слова із збереженням того самого змісту. Навіть штучна міжнародна мова Есперанто і шрифт Брайля для незрячих -- враховують комунікативну функцію мови.

Таке загальне означення взаємозв'язку форми і змісту конкретно стосується багатьох періодичних видань сучасної України. Характерним прикладом може послужити журнал з назвою... Зачекаймо трошечки з виявленням назви. Є вона, аякже. І там, де годиться їй бути, на титульній сторінці вгорі. Тільки ж назва цього журналу може викликати здивування несумісністю з оформленням (форма) першої сторінки обкладинки журналу. Тут зображений у блакитному і жовтому кольорах наш Тризуб... Так та не зовсім так. Річ у тому, що редакція журналу називає це зображення Малим гербом України на відміну від Великого державного гербу України. Виявляється, що видозміна слова тризуб зменшувальним, ласкавим суфіксом утворює -- тризубець. Така дефініція свідчить про дотримання правил гербознавства і недбалість тих, хто називає тризубом, що носить на ший на золотому ланцюжку замість хрестика. Це ж не "хрест", а хрестик. Тому й не "тризуб", тільки тризубець.

Пошана до такого журналу збільшується тим, що заснували його Міністерство закордонних справ України і Міністерство зовнішніх економічних зв'язків України. Видається журнал з участю Інституту міжнародних відносин при Київському університеті. Фінансує "Брокбизнесбанк". Видавництво -- "Преса України". Київ. А назва цього журналу... Зачекаймо ще трошечки, щоб обійшлося без упереджень.

Цей журнал приваблює рідкобувалою різноманітною тематикою. Тут нові закони України, постанови Верховної Ради, документи зовнішньої політики. Окремі рубрики: Україна і світ, Наша історія, Наука і культура. У даному номері журналу читаємо історію Української греко-католицької церкви і біографічний нарис з життя і діяльності отамана "Поліської Січі" Тараса Бульби-Боровця. У рубриці "зарубіжна преса про Україну" -- відгуки найбільш читабельної преси Заходу. Але ні слова з відгуків преси української діаспори, чомусь. Може через такі відгуки, як "Новоспечені парламентаристи України" тощо. Може з якихось інших причин. Якщо хтось цікавий знати, можливо пояснить прес-аташе українського посольства у Вашингтоні Ярослав Воїтко. Його службовий телефон 202-296-6966.

Поки знатимемо назву цього вельмишанованого в Україні журналу, варто відзначити його абсолютну толерантність поглядів авторів і читачів. Не так як тутечки усі періодичні видання застерігли самі собі усі права. Щось пишеш і думаєш, як догодити редакторів. А то візьме і не надрукує, дай Боже йому здоров'ячка... Це так, між іншим. Бо ж йдеться тільки

про цікавий журнал своїм змістом, але з парадоксальною назвою і такою ж дивною несумісною мовою. Тож назва цього наскрізь українського (ще б пак!) журналу "Політика і Время". І мова від початку до кінця (грець їй пек!) російська. Парадокс? Так, та не зовсім так. В Україні (маємо на увазі її східні та південні райони) двомовна ситуація. Майже половина населення вживає російську мову. В Одесі з понад 70 періодичних видань лише одно виходить українською мовою. А що тут вдієш, коли мову видання визначає попит. Перехід на державну українську мову -- значно зменшить тираж. Вживання двох найбільш поширених мов зумовлено відповідним законом. Ректор Одеського університету Зелінський впровадив викладову мову на усіх факультетах -- українську. Чимало студентів і викладачів звинуватили його у примусовій українізації і мовній дискримінації. Міністер освіти Таланчук наказав, щоб усі абітурієнти обов'язково складали іспити з української мови. А більшість їх провалюється... Президент Кравчук повсюдно -- вдома, на службі, прес-конференціях -- вживає рідну українську мову. А от прем'єр-міністр Кучма давав інтерв'ю російською мовою. Та й у Парламенті заявив: "Прошу принять мою отставку"... Не дуже дивно, коли майже половина народних депутатів висловлюється російською мовою. За невживання державної української мови нікого нічим не карають -- не позбавляють громадянства, не звільнюють з праці, не виселяють з квартири -- як це було за панування в Україні російської мови.

Газета "Голос України" наводить інтерв'ю президента Кравчука, який заявив між іншим: "Україна -- держава багатонаціональна. Будуємо нову незалежну державу не за національною ознакою, а за громадянською. За громадянським принципом на Україні формуються державні структури і збройні сили. Візьмемо нашу Верховну Раду, уряд. У них ви побачите людей багатьох національностей. Ніхто їх не запитує, росіяни вони чи українці".

Такі то справовки в Україні з національною політикою і двомовною ситуацією. Нам, у діаспорі сущим, нема резону цим клопотатися даремно. Ми ж -- не громадяни України. Ми тільки її спори для розмноження українського роду за межами Батьківщини.

А стосовно споконвічного взаємозв'язку форми і змісту, то, що не кажімо, головніше -- зміст. ■

BABY POINT LOUNGE

343 Jane St., Toronto

tel. 767-2623

*ПРИЄМНЕ І ВИГІДНЕ ПРИМІЩЕННЯ НА
ВСЯКІ ОКАЗІЇ*

- Повна кухонна обслуга.
- Українські й інші страви,
в наших або інших залах.

*БУДЬТЕ ГОСТЕМ НА ВЛАСНОМУ СВЯТІ!
ПРО ВСЕ МИ ЗА ВАС ПОДБАЄМО!*

ДВА РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Під таким знаком відбувся в Торонто від 7-го до 12-го жовтня ряд важливих подій, зустрічей і дискусій з провідними представниками демократичного крила нинішньої України з одного боку, з визначними науковцями та представниками української громади Канади і США з боку другого.

В четвер, 7-го жовтня відбулась пресова конференція гостей з України в Інституті св. Володимира. В п'ятницю і суботу відбулась основна подія -- науковий симпозіум, зорганізований Комітетом Українознавчих Студій при Йоркському університеті на тему успіхів, невдач і проблем української незалежності (обмежений браком місця у сенатській залі до 120 учасників). А в неділю, 10-го жовтня відбулась у просторій залі Бішоп Мароко школи масова зустріч гостей з українською громадськістю Торонто і околиць. 11 і 12 жовтня відбувались у різних місцях неофіційні розмови окремих гостей з провідниками українських канадських установ та організацій.

Доповідачами з України були: недавній заступник прем'єр-міністра українського уряду й голова Народної Ради академік Ігор Юхновський; недавній заступник прем'єр-міністра і міністер економіки України д-р Віктор Пинзеник і міністер культури в українському уряді академік Іван Дзюба.

З "місцевих" керівників сесій і коментаторів цього важливого симпозіуму треба згадати професорів Ореста Субтельного (Йоркський ун-т), Петра Потічного (МекМастер ун-т), В. Ісаїва (Торонтський ун-т), Василя Калимона (Торонтський ун-т), О. Гаврилишина (США), ген. Миколу Кравціва (США), проф. Івана Яворського (Вотерлю ун-т), Дарію Даревич (Йоркський ун-т), Джана МкЕрлена (Йоркський ун-т) і Данила Струка (Торонтський ун-т).

Широкий і об'єктивний звіт з пресової конференції був надрукований в газеті "Україна і світ", за 13-19 жовтня 1993 р. Наш коментар про Симпозіум постараємося надрукувати в наступному числі "Нових Днів", а також друкуватимемо тексти головніших виступів, що придуть на адресу редакції "Нових Днів". -- Ред.

DR. NATALIA STAWOWCZYK
ACUPRESSURE

Лікування методом натуральної медицини
включаючи різного роду сеанси масажу
-- лікувальні та профілактично-оздоровні.

Лікування таких недуг як:

Системи травлення; Дихальної системи; Нирок
і мочових проводів; Крові -- кровоносної системи;
Нервів -- невралгії, невротенії, неврози; м'язів,
суглобів, костей; Жіночі недуги; Шкірні недуги тощо.

**8 Peach Tree Path
ETOBICOKE, ONT.
M9P 3T7**

Tel.: 244-5838

години прийому від 10:00 до 6:00
за попереднім домовленням.

ХТО ДОПОМОЖЕ УСТИМЕНКОВІ РЯТУВАТИ УКРАЇНУ?

На диваках тримається світ і підтверджені тому вдосталь. Згадаймо хоча б еспанського романтика-гідалґо Дон Кіхота... Невизнаних видатних особистостей немало і в наш час, але цей унікальний ряд не незліченний. Бережімо ж їх, як найкращий цвіт людства, прислухаймось до їхніх думок, бо вони не безплідні фантазії, а часто прозорливі передбачення, пророцтва.

Журналістська доля нещодавно звела мене з одним із одержимих і самовідданих борців за нову щасливу Україну -- Борисом Устименком. У ньому вгадується щось від Дон Кіхота -- і в мисленні, і в зовнішності. Він свідомо і відчайдушно ступив на дорогу нерівного бою, йому поки що не вдається пробити броню черстої байдужості, стіну заклятої глухоти й закоренілої бюрократії. І втрати в боротьбі великі: бува, відчуває себе ошуканим доценту, розпач здавлює горло депресія вбиває віру... А подібний стан ще й як підточує здоров'я.

Та є вже перемога, щоправда, лише незначна, початкова -- тонесенька нитка, яка має розплутати клубок. Здавалося б: навіщо чоловікові на схилі літ з головою пірнати в небезпечно розбуркане море? Адже моряк уже приплив до берега і має право преспокійно та заслужено відпочивати. Але хіба ж здатний?! І він попри болісні розчарування, пливе вперед і далі.

У його житті не було штилю ніколи. Житомирський хлопчина, скільки себе пам'ятає, завжди чогось шукав -- вабило незвідане. І професію обрав романтичну, хоча й важку: суворим був шлях від моряка до капітана. На китобоях і лісоводах мандрував по холодних водах Арктики та Далекого Сходу, причалував у чужих портах аж 77 країн, по морях-океанах не раз пройшов навколо світу. А як став зрілим і досвідченим, здобув ще й журналістську освіту -- щоб через пресу повідати людям про побачене і пережите. Статті "морського вовка" з'являються в газетах і нарис про нього друкуються в журналах. Як зійшов остаточно на берег, замислився: як далі жити. Не

сидіти ж у квартирі, склавши руки: якір кинув у місті Білгород-Дністровському, що на Одещині, бо любить південь, тепло і коли довкола багачко води. А тут і ріка Дністер, і її затока, і Чорне море. Однак лише відпочивати й милуватися краєвидами -- то не для нього.

Перебрав різні професії. Дванадцять років тому зібрав молодих пенсіонерів та й організував клуб моряків, на рахунок якого чимало добрих справ. Але члени клубу не обмежилися культурно-освітнянською роботою. У вільній, та ще напівголодній Україні, треба взятися за щось суттєве -- щоб передовсім нагодувати людей. Отож торік і вирішили, що кожен орендуватиме для початку по 5 гектарів землі, хоча сільськогосподарського досвіду не мали аж ніякого. Та, як мовиться, якщо буде бажання -- то руки докладуться!

З чого почати? Чим і як засіяти поля? Допомогли, чим змогли, директор місцевого радгоспу Віктор Тома і закоханий у хліборобську працю брат Бориса -- Петро, котрий живе під Бердичевом, що на Житомирщині, інші фахівці. Тепер в ентузіастів немало друзів. Знадобилися цінні консультації доктора сільськогосподарських наук з Центрального ботанічного саду в Києві -- Юрія Утеуша, президента Українського акціонерного товариства "Нові культури" -- Юрія Титарова та його співробітників.

Борис Устименко міг би без зайвого клопоту йти второваною стежиною і традиційно засіяти своє поле кукурудзою та гречкою, як здавна і водилося на півдні Одещини. Проте не поспішав, а прислухався до слова передових учених. Написав і знайомому докторові географічних наук із Санкт-Петербурзького інституту Арктики -- Сергію Троїцькому. Той порадив робити ставку на посухостійкі культури, бо через хижацьке ставлення до природи озоновий шар над Європою за останні два роки стоншився від 30 до 17 сантиметрів. Людству найближчим часом загрожуватимуть страшні посухи, різко зменшаться врожаї, 70 видів рослин зникне на планеті, а квітучі сади перетворяться на пустелі й напівпустелі. Невтішні прогнози, та ще і з землетрусами, висловлюють співробітник Сибірського біологічного інституту Російської Академії Наук Іван Гаврилін, київський геофізик Віталій Дусяцький та багато інших. Та й астрологи -- Нострадамус і сучасні -- застерігають, що нова (повітряна) епоха Водоля буде посушлива, спекотна (а всього кілька років лишилося до ХХІ століття!) -- ми маємо до цього готуватися негайно, якщо хочемо вижити, а не сконати від голоду, який загрожуватиме у масштабах всієї планети.

Отже, привид голоду не за горами, він не утопія навіть у розвинених аграрних країнах. Як урятуватися од нього? Академік Микола Вавілов запевняв колись, що нагодувати людство судилося амарантові. Його і вніс учений до списку найважливіших культур, реко-

Лицар амаранту -- Борис Устименко.

мендованих до термінового запровадження в сільськогосподарське виробництво. Що ж це за загадкова рослина?

Про неї не знає не лише широкий загал, а й фахівці та любителі-аграрники часто мають приблизне або спотворене уявлення. Тому варто стисло розповісти про амарант -- нев'янучий, безсмертний, вічний (у перекладі з давньогрецької), вірним лицарем якого став Борис Устименко.

Відомо, в Центральній та Південній Америці ще вісім тисячоліть тому амарант був хлібом інків, ацтеків, майя, котрі буквально обожнювали його, називаючи дарунком Богів. Разом із старими цивілізаціями практично зникла і їхня головна культура-годувальниця. Із зростанням населення на початку нашого віку про неї згадали. У тридцятих роках її вивчали наші вчені на чолі з М. Вавіловим, але лисенківці оголосили амарант чужерідним і небезпечним диверсантом-бур'яном, за допомогою якого агнети імперіалізму хочуть згубити колгоспні поля. У середині ХХ століття кожен другий житель планети лягає спати голодним, більшість населення страждає від білкової нестачі. Тому знову зір звернули до диво-амаранту, в якого за смаковими, харчовими, лікувальними властивостями немає конкурентів. Тому немало країн світу вже широко використовують цей вічний хліб.

Нині ніжні листя і стебла, борошно з насіння поживної культури є в щоденному раціоні мешканців Америки, Африки, Південно-Східної Азії, її любляють в Індії, Китаї. Амарант містить полівітаміни, макро- і мікроелементи -- залізо, кальцій, калій, фосфор..., -- близько 30 відсотків високоякісного білка (за цінністю прирівнюють до сиру, яєць, м'яса кальмарів), що легко засвоюється, і він бездоганно збалансований за амінокислотами (лізину більше у 2,5 раза, ніж у пшениці, та в 3,5 раза, ніж у кукурудзі). З амаранту виходять прекрасні салати, соуси, пасти, супи, печуть печиво, чіпси; хліб з додаванням 15 відсотків борошна амаранту тиждень не черствіє; його тушкують і запікають, готують соки, напої, сиропи, бальзами, каву і цукерки (смажений пахне горіхами). А яке з амаранту повноцінне дитяче харчування, а також для космонавтів, підводників, працівників АЕС -- зміцнює імунну систему в екстремальних умовах.

Невибаглива посухо- і морозостійка рослина росте навіть на засолених і лужних ґрунтах, стійка до хвороб, шкідників, тому не потребує отрутохімikatів і є екологічно чистою. Вигідно виводити і в теплицях, бо на квадратному метрі може розміститися близько ста стеблин, а за висотою сягнути чотирьох метрів. Наче бамбук, за добу дає приріст 7 сантиметрів. На півдні одержують п'ять тисяч центнерів зеленої маси з гектара або 80 центнерів насіння і роблять чотири укуси. Завдяки цьому і великому вмістові вітаміну С і каротину амарант -- незамінний корм для домашніх тварин і птахів (курчата ростуть у шість разів швидше, бички за добу набирають близько кілограма ваги, а

свині -- 400 грам, у корів збільшуються удої та жирність молока, якщо їх годувати амарантом).

Кожен куш -- ціла аптека, кладезь пектинів і сорбентів, не кажучи вже про вітаміни. Чого тільки не лікує амарант! Американський вчений Робсон підтверджує, що він оздоровлює хворих на атеросклероз, серцево-судинну недостатність і рак. Його колега Леман писав, що амарант безперечно стане культурою світу. Японці дослідили, що ним прекрасно виводиться радіонукліди. А в нас донедавна про цього зеленого патріарха знали одиниці. Та коли Петро Устименко в 1990 році повідомив про свій експеримент у тодішньому всесоюзному журналі "Крестьянка", до нього почали надходити щодня мішки листів. Через рік видав брошуру -- і вже мав чимало прихильників. Вирощування амаранту стало метою життя і брата Бориса, його однодумців. Та вони не захотіли лише благ для себе і нині борються за те, щоб справа стала першочерговою загальнодержавною.

І почалися "ходіння по муках". Впливовим людям у різних поважних інстанціях Борис Устименко доводить, що 2-3 засушливі сезони призведуть при старому господарюванні до голодомору, страшнішого, ніж двічі нами пережитого. А масове вирощування амаранту всього за два роки зможе нагодувати народ України і вирішити нашу продовольчу програму. А крім того, оздоровить націю і землю -- рослина чудово зможе вивести радіонукліди з організмів і висмоктати їх із ґрунтів. Тому слід сіяти захисні смуги навколо Чорнобильської зони і в екологічно забруднених місцях.

Пан Борис звертався до Володимира Яворівського, Ігоря Юхновського, інших народних депутатів, але й досі в цьому напрямку не робиться нічого. Більшість державних мужів, у чиїх руках доля України, поняття не мають, що таке амарант та, очевидно, і не хочуть мати. Пам'ятаю, як цього року напровесні депутати і міністер сільського господарства на сесії Верховної Ради говорили про важливість підготовки до сівби, про забезпеченість технікою, бензином, про особливу увагу до вирощування кукурудзи. І знову жодного слова про амарант. Між тим, у двох колгоспах "Дружба" і "Правда" на Одещині одержали втричі більший урожай зеленої маси амаранту ніж посіяної там же кукурудзи, і його собівартість у п'ять разів менша качанистої рослини! Чим не переконливий доказ, але, певно, про нього столичні метри не знають. Вони не зважають ні на вітчизняні експерименти, ні на зарубіжні досягнення, ні на схвальні відгуки американських, японських вчених. Для них не авторитетні висновки також і експертів Продовольчої комісії ООН щодо того, що амарант -- культура ХХІ століття і покликаний нагодувати людство, врятувавши його від голоду. Не зацікавились верхи і матеріалами першого Всесвітнього конгресу за використання амаранту, проведеного в 1991 році в Мехіко. За балачками й суперечками нашому урядові ніколи зайнятися впритул цією архіважливою проблемою. У Міністерстві сільського господарства (яке, до речі, загубило доповідний лист Б. Устименка чи

зробило вигляд, що загубило) інерцію й небажання займатися новою культурою прикривають словами: потрібна власна українська експертна комісія. Так чому ж зволікають, не рахуються з думкою вчених і практиків, котрі вже давно вивчають ефективність козлятника, румекса, сильфії, топінамбура, сиди, свербиги..., серед яких велетнем-лідером є амарант. У високих кабінетах зауважують, що, мовляв, потрібна нова технологія і техніка, так їх уже мають ентузіясти. На замовлення білгородчан у Санкт-Петербурзі створили гармату для розпукування міцного насіння, у Харкові сконструювали сівалку точного висіву для амаранту, Білгород-Дністровський винайшов спецкомбайн для збирання врожаю. А в Одесі випускають вібромлин для переробки борошна. Є технології виготовлення оздоровчо-лікувальних гранул, олій, яка за всіма показниками перевершує обліпихову. Були б тільки гроші, щоб налагодити випуск і закупити необхідне. На жаль, все замикається на матеріальних ресурсах.

Б. Устименко разом з одностудійцями склав Програму виробництва амаранту. Програму відродження землі та української нації, створивши акціонерне товариство "Відродження Буджаку" і мале підприємство "Данко-амарант". Академік Борис Болотов схвалив це починання, передбачаючи, що саме з екологічно чистого і багатого (є запаси нафти й газу) півдня Одещини розпочнеться справжнє відновлення України, що там слід створити резервуар генетичного фонду насіння годувальних культур для всіх областей. Для втілення задуму потрібно зараз 10 мільйонів доларів, звісно, таких коштів нема. І почав Устименко активно їх шукати у закордонних інвесторів, доводячи, що й за несприятливих умов внесок швидко обернеться в суму 250 мільйонів доларів прибутку (літр олії з амаранту коштує 400 дол., а грам сквалену, вже добувають в Угорщині з цієї рослини, -- 90 дол.). Але одні бізнесмени говорять, що бояться нашої нестабільності, інші взагалі не відповідають.

У що тільки не вкладають гроші сильні світу цього! Часто витрачають їх на дрібниці, не суттєве.

Невже не знайдуться такі, котрі зрозуміють і підтримають білгородчан?! Можливо їхня програма -- наш останній шанс? І треба додати, що вони мріють не лише про ситість нації, а й духовий розвій її. Буджацька долина між Дністром і Дунаєм, і Бугом -- райський, але запущений кут. Заходилися пан Борис із друзями відроджувати там і колишню славу Задунайську Січ. Слід відновити старі козацькі села, прокласти дороги -- усе впорядкувати. Щоб з'явилися поселення українських військових. І, головне, повернути героїчний дух і народні звичаї наших предків. Республіка козаків і амаранту стане благодатним гумусом для всієї України.

Звісно, діти -- наше майбутнє. А погляньмо, які вони кволі в нас по Чорнобильському лиху, страшна дитяча смертність і народження мутантів, звіро-ящурів уже не новина. Чудодійна рослина припинить руйнацію нашого ґенофонду. Богатир-амарант -- цілющий заслін виродженню нації. Ним посилено цікавляться і геронтологи -- щоб продовжити наше життя. **КОНЧЕ ПОТРІБНА ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА "АМАРАНТ -- НОВІ КУЛЬТУРИ".** ■

ЗДОРОВИЙ І СМАЧНИЙ ХЛІБ

та інші печива випікає

Українська пекарня

THE **future** BAKERY
& CAFE

власниками якої є Родина Вжесневських

-- можна набути також різні українські страви
у наших каварнях

739 Queen St. W., Toronto, Ont., Tel.	368-4235
St. Lawrence Mkt.	366-7259
483 Bloor St. W.	922-5875
2199 Bloor St. W.	769-5020
M-C Dairy, 212 Mavety	766-6711

ШВИДКО І ДЕШЕВО, "КОБЗА" ПЕРЕШЛЕ В УКРАЇНУ:
ВІДЕОКАМЕРИ, ВІДЕОМАГНІТОФОНИ, КОПІЯРКИ, ФАКСМАШИНИ,
ТЕЛЕВІЗОРИ, КОМП'ЮТЕРИ, АВТОМОБІЛІ, МЕДИКАМЕНТИ, ХАРЧІ,
НОВІ І ВЖИВАНІ РЕЧІ

ЗАВІТАЙТЕ ДО "КОБЗИ"! ЧЕКАЄМО НА ВАС!

3253 LAKESHORE BLVD. WEST, TORONTO, ONTARIO M8V 1M3

TEL: (416) 251-9110

FAX: (416) 253-9515

СПЕЦІАЛІЗУЄМОСЯ У ПОДОРОЖАХ НА УКРАЇНУ.

МАЄМО КВИТКИ НА ВСІ АВІАЛІНІЇ
ДО БУДЬ-ЯКОЇ КРАЇНИ СВІТУ

TEL: (416) 503-0530

3253 LAKESHORE BLVD. W., TORONTO, ONT. M8V 1M3

Данило КУЛИНЯК

РЯТІВНИКИ ЧЕСТИ

"Українські поети завжди були в такій ситуації, що мусіли відчувати на собі також громадянський тягар. Ми не могли подаватися в мистецтво для мистецтва, нехтуючи відповідальністю перед народом. Тому українська поезія випереджувала публіцистику, а поет випереджував до певної міри політика..." "Ми завжди стояли на самій барикаді, на зіткненні зі світом ворожим, світом, який мав нас знищити. Душев-на напрута власне й сприяла творчості і нашому гуртуванню" -- ці слова колишнього політв'язня поета Ігоря Калинця повною мірою стосуються і Степана Сапеляка, либонь наймолодшого серед українських політв'язнів "брежневського періоду". Коли його заарештували, йому не було ще й двадцяти. Вчорашній студент Львівського держуніверситету відбув п'ять років "тюремних університетів", завершував своє "навчання" у мордовських таборах разом з Василем Стусом, Ігорем Калинцем, Євгеном Сверстюком, Михайлом Осадчим, Володею Рокецьким. Ім'я Рокецького й зблизило нас на останньому з'їзді письменників України, де ми познайомилися з Степаном Сапеляком, автором п'яти книжок, виданих у Бельгії, Німеччині, Канаді, США, але (традиційно!) не в Україні. Та часи міняються -- і члена міжнародного Пен-клубу Степана Сапеляка нещодавно прийняли до Співки письменників України, обравши на з'їзді навіть у керівну Раду.

Так от -- ім'я Володі Рокецького, згадане мною в розмові, стало своєрідним паролем, він виявився табірним товаришем Степана. Я ж дружив з Володею ще до його арешту і не бачив його після ув'язнення понад двадцять років. Отож у моїй уяві Володя залишився молодим красивим хлопцем, яким його заарештували 1972 року, коли він був студентом міжнародного відділення факультету Київського університету -- він став ним, вже відслуживши три роки на Північному флоті. На відміну від інших політв'язнів того часу, широко відомих нині народові, ім'я Володимира Рокецького мало що говорить нашим сучасникам, оскільки справа його якось залишилася тоді поза увагою широкої громадськості. А тому я вважаю своїм моральним обов'язком розповісти про неї все, що знаю, тим більше, що я проходив по ній, як один із свідків -- у Володі під час обшуку вилучили і мої вірші, кваліфіковані слідством як "антирадянські та націоналістичні". Власне кажучи, мова йшла лише про один мій вірш. "Ліс рубають?", який я записав колись у записник Володі, коли ми з ним поверталися зі Львова. Ось він, цей вірш, написаний 1967 року:

*Досить ставити тільки коми!
Час вже й крапки порозставлять.
Не приймаю я аксіому:
"Ліс рубають -- тріски летять".*

*Ми підняли років завісу,
А за нею -- гора кісток.
Завжди менше буває лісу,
Ніж невинних отих "трісок".
Хто рубає? За що рубає?
Знов лунає сокири стук,
Знову сонце нам закриває
Чорнокрилий кривавий крук.
Біль далекий -- до серця близько.
Він прозрінням страшним проріс:
Кожен з нас може стати "тріскою" --
Варт почати рубати ліс!"*

І от цей, невинний з позиції сьогоdnішнього дня вірш, тоді, на початку сімдесятих, став одним з пунктів звинувачення Володі Рокецького -- за нього йому інкримінували зберігання і поширення творів наклепницького, антирадянського змісту. Окрім цього мого вірша, у Володі Рокецького вилучили невеличкий памфлет під назвою "Кровопривід Київ-Москва", автором якого він був. Володя написав цю свою публіцистичну спробу на двох чи трьох сторінках і ознайомив з нею кількох знайомих -- хтось із них виявився "стукачем", як мені казали, якась жінка написала донос. І цього стало досить, щоб сплундрувати долю молодого людини. Я вперше прочитав цей твір Володі Рокецького вже після його арешту, під час мого допиту в УКДБ Київської області -- мене з ним ознайомив слідчий старший лейтенант Богдан Цімох, який вів справу Володі Рокецького. Оце, либонь, і всі пункти звинувачення, за якими судили Володю. Можливо, що щось вже забув, воно й не дивно, якщо взяти до уваги, що діялося все те двадцять років тому. За що ж його заградували? Слід сказати, що на той час ми з В. Рокецьким бачилися рідко і нерегулярно, оскільки я тоді працював у Роменському краєзнавчому музеї на Сумщині, закінчував Літературний інститут у Москві, і в Києві бував лише наїздами. Більше про цю справу міг би розповісти Михайло Слабошпицький, який теж дружив з Володею до арешту (Володя деколи і ночував у нього) і теж був свідком в його справі на суді Володі. Я ж на суд не потрапив, оскільки його дату і місце тримали в таємниці. Отож і про перебіг самого судового засідання я знаю в основному з розповіді Михайла. Тримався Володя на суді гідно і мужньо, за словами Михайла, навіть з викликом -- через що і занадто суворий, як на той "склад злочину", вирок -- п'ять років ув'язнення. Бо дуже вже обурилися його поведінкою суддя, "народні засідателі" та й інші судові підручні.

Обурений драконівським вирок, я зателефонував слідчому Володі старшому лейтенантові КДБ Богданові Цімоху і зажадав пояснень -- за що? Адже в розмові зі мною під час допиту Б. Цімох сам сказав (не знаю наскільки щиро), що справа ця в цілому дрібна, що її слід перекваліфікувати з статті 62 КК УРСР на 187-му і максимум, на що може розрахову-

вати В. Рокецький, це на три роки позбавлення волі, а якщо ж він під час судового засідання розкається в сподіянному чи напише письмове каяття-заяву, то й взагалі може бути засуджений умовно і звільнений в залі суду. Та цього не сталося, -- навпаки. І Богдан Цімох дещо спантеличено пояснив, що й він сам здивований суворим вироком, що Рокецький "тягнув" максимум на три роки, але так розлютив суд своєю поведінкою, що вони йому додали ще й від себе пару років...

Як же по різному складаються людські долі! Десь наприкінці шістдесятих років дружило три товариші -- Володя Рокецький, Михайло Слабошпицький -- і автор цих рядків. Та арешт одного з них розставив все на свої місця. Володя Рокецький поїхав відбувати свої п'ять років ув'язнення в мордовські табори, а через якийсь час -- у Забайкалля відбувати військову службу, а Михайло Слабошпицький незабаром після суду над другом вступив у КПРС, одержав квартиру в Києві, став зав. відділом критики "Літературної України", членом Спілки письменників України і зараз входить до складу її керівництва... Кожен з нас свідомо обрав свою долю. Покаявся б Володя на суді -- і, можливо, навіть КДУніверситет дали б можливість закінчити. Він же вибрав інший, героїчний шлях, своїм життєвим подвигом створивши найталановитіший твір свого життя -- саме життя. І саме йому, Володі Рокецькому, який нині живе в Бережанах на Тернопільщині, Україна завдячує багатьма творами Василя Стуса, з яким він дружив і жив в одній кімнаті в таборі -- він зберіг безцінні рукописи і зумів передати їх на волю, врятувавши їх для українського народу. Можливо, це і була його доля, його покликання, його призначення -- потрапити в неволю, щоб винести на волю і подарувати нам твори Василя Стуса? А можливо, попереду в читачів і зустріч з творами самого Володимира Рокецького?

Наша земля багата не лише негідниками -- все таки на ній більше людей скромної мужності. Чимало з них потрапили колись за ґрати лише за те, що не хотіли ставати співучасниками злочинів карателів. Одна з них -- Люба Настусенко (Стадніченко) з Коломиї. Я знаю її ще з 1967 року, та зустрітися з нею довелося аж через 23 роки, під час Собору в липні 1990 року. Чому? Відповім на це рядками з її листа: "1969 року мене заарештовано за статтею 62 ч. 1 КК УРСР, тобто, антирадянська пропаганда в усній і письмовій формі. Мені було запропоновано прокурором Городьком обмовити і оббрехати заслуженого діяча мистецтв України Гончара І.М., а також критика-письменника Дзюбу Івана. Я категорично відмовилась". За цю відмову, за незламність, Любу запроторили до психіатричної лікарні тюремного типу, звідки вона вийшла лише через кілька років. Цікаво, чи знають названі нині лавреати Шевченківської премії про те, як ще тоді збирався і організовувався "компромат" на них по всій Україні, що ще тоді готувався їх арешт, і що, можливо, лише завдяки незламності і мужності таких людей, як Люба Настусенко (і не лише її) Іванові Макаровичу Гончару таки вдалося

уникнути неволі (Іванові Дзюбі таки ж довелося скуштувати тюремних харчів). Чи пам'ятаєте Ви, два великих Івани народу нашого, скромну, завжди усміхнену медсестру Любу з Коломиї? Якщо ні, то згадайте її "незлим тихим словом" і подумки подякуйте їй, вклоніться за її життєвий подвиг -- вона цього заслужила. Схожа доля і в нині покійного поета без жодної виданої книжки Йосипа Дудки -- але про нього окрема розмова.

"Практика жандармів вражаюча; характерною рисою цієї практики є зростання провокаторства. Професійні зрадники швидко множаться. Багато хто помічає лиш один бік провокаторства -- розклад революційних партій. Це так. Та існує і другий бік, більш суттєвий -- розклад самого суспільства, відданого на відкуп сотням і тисячам аморальних суб'єктів. Біда не лише в тім, що вони готові продати кого завгодно, що завгодно. Біда в тім, що вони готові створювати і дійсно створюють видимість політичних злочинів, і це вельми влаштовує жандармів, бо в свою чергу створює видимість великої старанності на користь уряду.... Використання корпусу жандармів для зміцнення і збереження режиму, є свідченням розкладу режиму, а сам корпус жандармів, як це не парадоксально, є знаряддям цього розкладу". Ці слова з щоденника одного з керівників Царської "охранки" полковника Т.М. Леонідова, написані майже століття тому, не втратили актуальності і для років шістдесятих-сімдесятих, коли карателі на порожньому місці "ліпили" справи, створюючи образ ворога і видимість боротьби з цими мітичними ворогами, одержуючи за це нагороди, підвищення тощо. Адже ж, як слушно писала Надія Світлична з Нью-Йорку ще 1980 року. "Аллу Горську також, хоч вона не була ні під слідством, ні під судом, -- КДБ вважав антирадянськи настроєною людиною. Вона ж такою не була. Горська стояла на таких позиціях, як Чорновіл, як багато інших правозахисників, котрі виховувалися в радянському середовищі. Ми не могли терпіти брехні, тої прірви між словом і ділом, між теорією і практикою радянської влади. Проти самих засад радянських, проти Рад, як системи правління в її ідеальному варіанті, вона ніколи не виступала. Так звана антирадянська діяльність зводилася до читання, до зацікавлення самвидавом, який висвітлював нецензурованими шляхами якісь сторінки історії або культури. Багато в самвидаві було художніх творів, спогадів, часом були якісь історичні речі. Але то не були речі, які закликали до повалення Радянської влади". ("Образотворче мистецтво", Но 5 за 1990 рік, стор. 6-7). Це дуже точна характеристика тієї неконформістської когорти борців за українське національне відродження, репресованих в шістдесятих-вісімдесятих роках. Вони, перш за все, були дуже чесними і послідовними людьми з загостреним відчуттям чужого болю і справедливості.

Ця стаття написана ще за життя видатного нашого мистецтвознавця Івана Макаровича Гончара, але, скільки знаємо, досі ніде не надрукована. -- Ред.

ВОЛОДИМИР ТАРНОПОЛЬСЬКИЙ -- ПРАВОЗАХИСНИК І СУДДЯ

З бл.п. суддею Володимиром Сурмою-Тарнопольським я познайомився ближче щойно в 1989 році. Але з того часу мене вже не подикало переконання, що в його особі маємо найвидатнішу особистість в Канаді, а може й взагалі. Не буде перебільшенням сказати, що Володимир Тарнопольський був одним з найвизначніших і найбільш шанованих юристів та оборонців людських прав не лиш у Канаді, але й у всьому світі. І тому сумна вістка про його смерть 15-го вересня 1993 року в Міссісага (біля Торонто) дуже боляче вдарила всіх хто його знав. Тим більше, що він відійшов у вічність на 61-му році життя і міг ще дуже багато зробити корисного для Канади, для України і для всього людства.

Володимир Тарнопольський народився 1-го серпня 1932 року в фермерській околиці Гронлід (провінція Саскачеван) в родині українських іммігрантів з Тернопільщини. Дискримінацію відчув змалку. Почувався українцем, хоч "вирослав серед жидів, скандинавців, менонітів і небагатьох англосаксів". Це, мабуть, і визначило його світосприймання на все життя.

Першою відповідальною роботою малого Володимира була перекладацька робота: перекладав для батька Григорія, який був вибраний головою місцевої Шкільної Ради, але не вмів ще говорити англійською мовою. В 1953 році Володимир Тарнопольський здобув перший ступінь (В.А.) в Саскачеванському університеті, а два роки пізніше дістав ступінь М.А. у Колумбійському університеті (Нью-Йорк). Ще через два роки отримав перший правничий ступінь і почав викладати на юридичному факультеті Саскачеванського університету.

В роках 1957-58 Володимир Тарнопольський був президентом Канадської Студентської Спільноти і в той же час вперше відвідав країну своїх предків. Хоч це був час т.зв. хрущовської відлиги в СРСР, побачити рідне село його батьків молодому канадському юристові, очевидно, не дозволили. Та це тільки скріпило

рішучість В. Тарнопольського ґрунтовно вивчити проблеми прав людини у міжнародному масштабі і присвятити цим справам своє життя.

В 1960 році Володимир Тарнопольський виїхав до Лондону для поглиблення своїх студій у славній Лодонській Школі Економіки. Там, на пропозицію пізнішого голови Верховного Суду Канади Б. Ласкіна, написав свою найважливішу книжку (тезу) "Канадська Хартія прав людини", що стала підставним підручником для студентів права.

Повернувшись до Канади Володимир Тарнопольський досягнув блискучу академічну кар'єру, ставши деканом юридичного факультету Віндзорського університету, потім заступником президента і професором права Йоркського університету в Торонто (1972-1980), вкінці, професором права і директором Інституту Людських прав в Оттавському університеті (1980-1983), аж до часу коли його призначено суддею Апеляційного Суду Онтаріо.

Двічі пропонували суддю Володимира Тарнопольського до Верховного Канадського Суду, але він туди не ввійшов чи то через свої поступові (ліберальні) погляди, чи через слабе здоров'я (хворів довгий час на серце, артрит і діабет). Відомо ж бо, що ще будучи деканом юридичного факультету, проф. Володимир Тарнопольський відмовився стати членом одного "престижного" гольф-клубу, бо туди не приймали співгромадян-жидів; він був також за розрив зв'язків з монархією, щоб канадські громадяни не британського походження не почували себе другокласними; хоч сам виховувався в православному Інституті Петра Могили, суддя Тарнопольський мав відвагу признати католицьким школам право на повне урядове фінансування, нарівні з школами публічними.

Не зважаючи на незадовільний стан свого здоров'я, бл.п. Володимир Тарнопольський ніколи не обмежувався суто професійними своїми справами. Він віддано працював на високих постах у різних канадських, українських і світових установах. Кілька років був президентом Асоціації Громадянських Прав Канади, представником Канади в Комітеті Прав Людини при Об'єднаних Націях, директором Міжамериканського Інституту Демократії і Прав Людини в Коста Ріка, дорадником у справах конституційного забезпечення прав людини в країнах Африки, в Ізраїлі, Гонконгу, Малайзії, Індії, зрештою і в Україні.

Українськими справами відомий професор і суддя Володимир Тарнопольський не тільки цікавився, він ними жив. Кілька років був головою Комітету Оборони Політичних В'язнів, Канадської Фундації Українських Студій, членом дирекції Української Правничої Фундації і багатьох інших установ та інституцій.

Суддя В. Тарнопольський -- видатний канадський науковець -- вільно і плинно розмовляв українською

Looking for that authentic Ukrainian gift?

UKRAINSKA KNYHA

A Division of
Demo Trade Limited

Importer and distributor
of fine giftware

**NOW
DUTY FREE!**

No Duty on clothing
(except leatherware), footwear
and food sent in prepaid parcels to
Ukraine, Belarus, Russia, the Baltic
States and other parts of Eastern Europe.

- EMBROIDERED
tablecloths towels bedspreads
aprons blouses shirts
- BEAUTIFULLY PRINTED
wool kerchiefs and shawls
- HAND PAINTED
decorative plates and boxes
- INLAID WOOD
from the Carpathians,
Hutsulshchyna and Bukovyna
- GLASSWARE AND CRYSTAL
from Lviv and Kiev
- BOOKS PERIODICALS and more

Your heritage art store

UKRAINSKA KNYHA
962 Bloor Street West, Toronto, Ontario M6H 1L6
Canada
FAX: (416) 531-4075 Phone: (416) 534-7551 TELEX: 06-22465

мовою. В квітні 1991 року він читав лекції права студентам Київського і Львівського університетів, а рівночасно й сам наполегливо вивчав українську правничу термінологію. Він, як рідко хто, вмів і вважав за потрібне пов'язувати українські справи зі справами універсальними. З цього приводу в одній із багатьох своїх статей-доповідей ("Забезпечмо нашу майбутність", "Нові Дні", грудень 1989) суддя Тарнопольський переконував:

"...Хто хоче здобути права людини для себе і для своїх братів та сестер тут і в Східній Європі, той мусить виявляти таке ж зацікавлення правами інших тут, у Канаді, і в решті світу. Робити менше -- це дволичність. Не робити нічого... -- це гріх".

І далі:

"...забезпечити навчання (української) мови й цінування своєї культури треба вже в дитячих садках і продовжувати на цілоденній базі в регулярних шкільних системах та в наших інститутах під час літніх курсів", бо лиш "один вечір на тиждень або в суботу вранці" -- це замало.

На превеликий жаль, у нас здебільш не вміють або не хочуть прислухатися до тверезого голосу й порад справжніх провідників. За свій великий вклад у науку права і за свої значні заслуги в забезпеченні прав людини бл.п. Володимир Тарнопольський удостоївся кількох почесних докторатів і членства в багатьох неукраїнських наукових установах. І в цьому не перешкодили йому ані його поступові гуманні погля-

ди, ані безпретенсійна й доступна для всіх поведінка, ані навіть його "довге" українське прізвище. Про українські нагороди і відзначення для великого сина українського народу в численних некрологах не згадується. Але в "Свободі" і "Новому Шляху" авторка пише, що в кабінеті судді Тарнопольського, поруч обрамованих грамот видніли світлини його батьків у фермерському одязі, рідна дерев'яна хата і віз на дорозі, а на столі завжди лежала банкнота 1,000 гривень, як переконливий доказ для всіх, що його прабатьківщина була колись незалежною державою.

"Небагато людей спроможні за свого життя викликати таку глибоку повагу, любов і замилювання, як їх відчували люди до Володимира Тарнопольського. Втрата велика. Але така ж велика і його спадщина" -- писав у "Торонто Стар" співробітник покійного А. Ален Боровой.

Св. пам'яті Володимир Тарнопольський залишив у глибокому смутку свою маму Марію Сурму-Тарнопольську, дружину Іванну, п'ятеро дітей, брата й сестру та багато друзів і шанувальників у Канаді та в інших країнах.

Вічна йому пам'ять!

Мар'ян ДАЛЬНИЙ

ATOMIC SERVICES:

- **ATOMIC FUEL LTD.** -- 24-годинна вчасна доставка і обслуґа **tel. (416) 233-8134**
- **"PRODAN"** крамниця, **2309 Bloor St.W., Toronto** -- харчі, пакки і транспортація в Україні **tel. (416) 766-5151**
- **CITE (EXPORT - IMPORT)** **tel. (416) 233-1635**

**ІГОР ПРОКІПЧУК tel. (416) 233-8134
Fax (416) 503-4033**

**21 Goodrich Road, Unit 14
Toronto, Ontario M8Z 6A3**

Знижка для пенсіонерів.

arka shoes

- Великий вибір вигідного і модного взуття.
- Регулярні і ширші фасони.
- Помагаємо клієнтам з відгисками та з іншими проблемами.

-- ROMIKA -- SALAMANDER -- LA VALLE
-- GALLUS -- ORTHOPEDIC SHOES

ПЕНСІОНЕРАМ 10% ЗНИЖКА

2196 BLOOR ST.W. (at Runnymede) TONY HRUBI
TORONTO, ONT. M6S 1N4 (416) 763-1851

ЗУСТРІЧ ЧЕРЕЗ ПІВСТОЛІТТЯ

Ганну Черінь прийняли до Спільноти письменників України. Цього ж року, після п'ятдесятилітньої розлуки з рідним краєм Вона відвідала Батьківщину.

"Ганна Черінь: повернення в Україну". Під таким заголовком два роки тому найпопулярніша у мешканців столиці, демократична газета "Вечірній Київ" надрукувала допис про свою співвітчизницю, письменницю із США. Стигли грона її ліричних віршів, мелодійність поезії та щира любов до рідного краю привернули увагу читачів. З-поміж теплих відгуків на публікацію були й листи колишніх однокласників, однокурсників, знайомих і навіть родичів, які багато років тому загубили слід "ясноокого дівчати", меткої й дотепної Галинки, що в роки своєї київської молодости, за часів "інтернаціоналізації" (читай: брутальної русифікації) "зухвало" хверцювала у вишиванці і принципово не надсилала до редакцій власних віршів. Бо в тих поезіях ані словечка не було про "батька Сталіна" і "рідну комуністичну", а без цієї "перепустки" на шпальти газет годі було й потикатися...

З Києвом пов'язано все найкраще. Тут почала римувати, ще в школі складаючи вірші, і мала благословення від самого Павла Тичини. Тут батько, регент церковного хору, вихованець духовної семінарії при Михайлівському золотоверхому монастирі, навчив грати на гітарі й мандоліні, розучив із донею народні пісні (і, напівпошепки "Ще не вмерла Україна"). Тут у вологій, тісній кімнаті без жодного сонячного променя звучало гармонійне мамо-татино-доччине тріо. І перші студентські семестри, і перші дівочі зітхання, і перша розлука з рідною землею. Розлука, довжиною в піввіку...

"Ганна Черінь: повернення в Україну". Тоді, у "Вечірці" йшлося не про приїзд відомої письменниці з діаспори до рідного краю. Разом із мріями сюди прилинули лише перші ластівки -- її вірші. Ще з десяток років тому пані Ганна не наважилася б на цю подорож, бо не бажала грати у піддавки з брежневським режимом і, якщо запитають, притакувати, мовляв, гарно, вільно й заможньо живуть брати-українці під коботом "старшого брата". Авжеж, сказали б їй тоді, -- батько -- колишній петлюрівець та ще й церковник. Дочка "ворога народу"...

Ганна Черінь у Києві з Інною Почайною.

Ще під час Другої Світової війни опинившись за кородном, довгий час мусила утримуватися від листування з рідними і друзями, аби не наражати їх на небезпеку. Коли ж в УССР трохи потеплішало, -- стала допомагати їм матеріально, кому могла і як могла.

Найбільше тужила за ненькою, від якої відділила залізна завіса. Мати й дочка обмінювалися ніжними листами, надсилали одна одній насіння квітів, і ті долали океан і розквітали в садках на різних континентах, нагадуючи дочці про матусю, а мамі -- про донечку...

Ні, не дочекалися вони жаданої зустрічі. Улюблені мамині квіти пані Ганна поклала вже на могилу Байкового цвинтаря, де на гранітному пам'ятнику вирізблено слова:

*Матусю рідна! З вічної заслони
Ти нам зійдеш зорею для розмов.
І перейде всі межі і кордони
Твоя свята, негаснуча любов.*

Пішов із життя й батько Іван Зосимович, нема вже їхньої похиленої хатки з помийною ямою перед вікнами. На тому місці стоїть чотириповерховий будинок. І нема вже тієї вісімдесятої української школи на Печерську, що вирізнялася з-поміж інших патріотичним вихованням своїх учнів. І директора її давно нема. Його розстріляно ще за сталінщини як "ворога

MEAT PRODUCTS LIMITED Specialists for over thirty years

- Найкращої якості м'ясні продукти власного виробу;
- Вареники, флячки, квашена капуста та інші європейські ласощі;
- Замовлення на весілля та на інші прийняття;
- Говоримо по-українськи;
- Власник Е. Рембач до Ваших послуг.

2238 BLOOR STREET WEST
TORONTO, ONTARIO, M6S 1N6

Літературна зустріч у Будинку Письменника в Києві,
5 серпня 1993 року.

За столом: відп. секретар "Вітчизни" Федір Зубанич.
Читає твори Ганни Черинь артистка Наталя Мілютенко.

народу" за вшанування пам'яті Тараса Шевченка та "крамольні" двокольори (жовті соняхи на тлі блакитного неба) на сцені актової залі...

Але, як казала славетна Леся, ми маєм в серці те, що не вмирає. Бо інтерес до нашої правдивої історії й мистецтва в людях не згасає. Кілька зустрічей із поеткою-землячкою (літературні вечори у Спільці письменників, Державному музеї літератури України, на з'їзді учителів і в одній із військових частин Збройних Сил України) зібрали чимало шанувальників творчості Ганни Черинь. Її записували на радіо та телебаченні, запрошували в різні організації та установи, представники видавництва вели переговори про видання творів письменниці в Україні. Екскурсії, подорожі в Канів, Львів, Полтаву і знову зустрічі, зустрічі, зустрічі...

Найбільше мені запам'ятався вечір у Державному музеї літератури. Його працівники підготували цікаву виставку, присвячену Ганні Черинь, де вона репрезентована не лише як письменниця, а й громадська діячка на ниві відродження України, вправна майстриня, у вишивках, плахтах, ляльках котрої збережено національний кольорит. В експозиції виставки -- публікації про пані Ганну та її твори у вітчизняних часописах. Про неї писали "Літературна Україна", "Самостійна Україна" (м. Київ), вже згадана "Вечірка", дитяча "Зірка", галицькі "Франкова криниця" і "За вільну Україну", газета "Вісті з України". У журналі "Всесвіт" вміщено цікаву публікацію Ганни Черинь про її подорож на Фіджі... Окрім книжок, виданих у діаспорі, в експозиції виставлено два київських видання творів письменниці. Це -- роман у віршах "Слова" та збірка оповідань "Люстро мого життя".

Прикметно, що на вечір до Музею літератури прийшли й колишні політв'язні, які, прочитавши "Слова" про життя українців за сталінщини, їхнє тортування по таборах Воркути й Норильська, пізнали у творі себе і своїх побратимів. Однією з них вони вважали й авторку, бо хіба можна так достовір-

но й проникливо описати весь той жах, не побувавши за колючим дротом? Запам'яталася старша жінка -- колишній політв'язень, оунівець, а нині пенсіонерка пані Оксана. Її було кинуте до Сибіру двадцятилітньою студенткою медінституту. Коли б не фаж, не витримати б тендітній дівчині десяти років лісопозу. Врятувалася, бо взяли на працю в табірному шпиталі. Для цієї страдниці за волю України роман "Слова" із дарчим написом авторки -- не лише подарунок. Це її молодість, її доля...

Вечір закінчився пізно, але його учасники не розходилися. Не хотілося розлучатися, і тоді зібрання перебралося до одного з кабінетів музею. Тут за горнятком кави до глибокої ночі говорили про творчість Ганни Черинь, про гостинність і доброту її родини (бо пані Ганна і пан Степан завше радо зустрічають гостей з рідного краю, опікуються ними). Йшлося й про те, як тяжко зводилася на ноги українська еміграція, але не зрадила своєї Батьківщини, зуміла зберегти для нас, українців метрополії, справжню, неперебріхану історію, національне мистецтво і "нецензуровану" високого ґатунку літературу України. Говорили про радість духовного об'єднання народу, який доля розкидала по всіх усюдах, шматувала й різала по живому, але не змогла винищити до ноги. Адже ми випростуємося, ростемо, множимося...

А мені подумалося таке. Доки ми разом -- подумки, у віршах, поруч -- ми непереможні.

*Наші землі ще будуть чудовими,
І люди зробляться іншими,
Бо держава ще буде збудована,
А історія -- не закінчена.*

Під цими пророчими рядками із роману Ганни Черинь "Слова" я охоче підписуюся.

Інна ПОЧАЙНА,
член Спільки журналістів України,
м. Київ

F.I.N.D.S.

*Dress
For Less*

Discount
Designer
Fashions!

**UP
TO 50% OFF**

Open 10 to 6; Th-Fr till 8p.m.

A NEW FACE

IN THE BLOOR WEST VILLAGE
2186 Bloor Street West
opposite No Frills
763-2722
TORONTO, ONTARIO

А БОГ НА ВСІХ ОДИН

На початку цього року в Україні було офіційно зареєстровано 14038 релігійних громад, а також 101 монастир, 75 місій та братств, 34 духовні навчальні заклади. На одну релігійну громаду припадає 3,7 тис. мешканців країни (1986 р. -- 8,2 тис.). По регіонах цей показник дуже різниться: на Тернопільщині він дорівнює 807, а на Дніпропетровщині -- 16,9 тисяч. Найближчою до середнього коефіцієнту є Житомирська область -- 3,1 тис. мешканців на одну релігійну громаду.

Православними створені 52% від усіх релігійних громад України. Хоча за офіційною статистикою Ради у справах релігій, 5,6 тис. православних громад належить до Української православної церкви, а 1,76 тис. -- до Української православної церкви -- Київський патріархат, відомо, що до останньої статистикою включена також велика кількість парафій, які не визнали УПЦКП і лишили собі стару назву -- Українська Автокефальна Православна Церква (УАПЦ)... Експерти відзначають також спричинену кризою в православ'ї появу громад, де ієрей за літургією взагалі не згадує конкретного патріярха. (В Російській церкві, що також уражена внутрішнім, хоча й набагато менш гострим конфліктом, такі священники й громади звуться "непоминающие").

20% релігійних громад України утворені греко-католиками. Хоча керівники УГКЦ наголошують на тому, що їх церква є церквою не лише галичан, але й усіх українців, 91% греко-католицьких громад України знаходиться саме в Галичині, ще 7,4% -- на Закарпатті.

Ще 20% громад належать до протестантських віровизнань, найбільш великими з-поміж яких є євангельські християни-баптисти й п'ятдесятники, дещо менші -- адвентисти сьомого дня та свідки Єгови. Однак питома вага протестантських громад у релігійній мережі України набагато вища за питому вагу протестантів у загальній масі вірних різних церков. На одну баптистську громаду, наприклад, припадає в середньому менш 100 членів церкви (в адвентистів і свідків Єгови -- ще менше). Водночас релігійні громади "історичних" церков обслуговують набагато більшу кількість вірних. Хоча облік громадян за релігійною ознакою у нас, як відомо, не здійснюється, новітні соціологічні дослідження дають певне уявлення про конфесійну конфігурацію України. Згідно з одним із них, здійсненим у жовтні минулого року Національним інститутом стратегічних досліджень, православні склали 20% вибірки, репрезентативної для всієї країни, греко-католики -- 5%, а на інші віровизнання припало лише 2%. (42% вважають себе віруючими, але не належать до жодної із церков, 32% назвалися атеїстами.)

1,5% релігійних громад створені національними меншинами: реформатами-угорцями Закарпаття

(91), євреями (52), кримськими татарами та іншими народами, які традиційно сповідують іслам (42), німцями, вірменами, корейцями та ін.

Відчутне етноконфесійне забарвлення мають також римо-католицькі громади. 71% їх зосереджено у Житомирській, Львівській, Хмельницькій, Вінницькій та Тернопільській областях, де мешкає дві третини 219-тисячної української Полонії, ще 12% -- на Закарпатті, де римо-католицькі парафії складає частина угорців.

Попри цілком певну авру і численні публікації мас-медіа, неомістичні та орієнталістські культи не мають значного поширення в Україні, хоча у відносному вимірові вони зростають досить помітно. Найбільша з цих течій -- товариство свідомости Крішні -- мала на початку року 22 громади. Судячи з усього, релігійні пошуки у нас поки що здійснюються здебільшого в рамках традиційних Церков.

Релігійні громади України обслуговує понад 14,5 тис. служителів культу. На кожного з них припадає, таким чином, трохи менше однієї громади. Однак священників на сільських парафіях не вистачає. Адже до загальної кількості священнослужителів входить солідне число архієреїв, працівників релігійних центрів, видавництв, місій тощо. До того ж катедральні

ЛОТ
пропонує єдине
безпосереднє сполучення
Монреал -- Варшава. Відліт
з Мірабел кожної п'ятниці.
Пропонуємо також сполучення
до Риму, Банкоку і до
більшості європейських
столиць. Сердечно
запрошуємо.

За ближчими інформаціями телефонувати
в Монреалі: (514) 844-2674 в Торонто: (416) 236-4242
Fax: (514) 844-7339 Fax: (416) 236-0433

POLISH AIRLINES

2000 Peel St.
Suite 680
Montreal, Que. H3A 2W5

собори, храми великих міста мають по два і більше священників. Не дивно, що у Києві на трьох служителях культу припадає лише дві релігійні громади, а на Тернопільщині один священник -- на 2,4 релігійні громади.

Згідно з результатами опитувань духовництва "глибинної" Черкаської області влітку минулого року, наших священно- та церковнослужителів найбільше турбує бездуховність (50,9% опитаних), байдужість (39,6%), засилля ерзацкультури (37,7%), низький рівень моралі (30,1%), відсутність доброти й милосердя (24,5%). 57,4% опитаних оцінюють духовний стан суспільства як незадовільний, а ще 24% -- як катастрофічний. Цікаво, що половина вважає свою професію престижною і тільки 18% -- ні. 43,4%, однак, незадоволені своїм матеріальним становищем, 62,9% вважають себе соціально незахищеними. Слід також зауважити, що за умов багатовічного конфлікту духовництва досить важко втримати авторитет серед населення. Особливо це стосується нецерковних людей, яких не задовольняє традиційне пояснення стосовно благодаті, що дана духовній особі самим таїнством священства, і які б воліли бачити в служителі культу насамперед моральний взірєць. Наприклад, серед опитаних молодих людей УкрНДІ проблем молоді 35,8% зазначили, що в діяльності сучасних церков їх найбільше відштовхує невідповідність частини духовництва їх високому покликанню.

Правничі проблеми функціонування релігійних організацій в Україні регулює Закон про свободу совісті й релігійні організації, ухвалений Верховною Радою 23 квітня 1991 р. Минулого року зафіксовано 369 порушень чинного законодавства на релігійному ґрунті, групами віруючих і 175 -- представниками державних (у тому числі й правоохоронних) органів. Це, звичайно, лише частина реально здійснених порушень, оскільки багато з них, в тому числі й тих, про які повідомляла преса, не зафіксовані. 455 адмінматеріалів було направлено до суду, порушено 35 кримінальних справ, 7 осіб притягнуто до кримінальної відповідальності, 88% всіх порушень з боку віруючих і 94% -- з боку державних чинників зафіксовано в Галичині й Закарпатті, де близько 500 населених пунктів лишаються ареною православно-греко-католицького конфлікту, 96% всіх поданих до суду скарг на рішення державних органів, які стосувалися релігійних проблем, -- з майнових питань. Релігійні організації, які взагалі не дуже щедро оперують цифрами, що ілюструють їх внутрішнє життя, про фінансові проблеми зовсім нічого не повідомляють. Оцінити розмір сум, що надходять до Церкви, майже неможливо, 1988 року, коли відокремлена церква останній раз звітувала перед державою за унормованими формами, грошові надходження до релігійних організацій України становили 61.242.800 доінфляційних карбованців (92% цієї суми надійшло до православних громад), 14% надходжень було перераховано до Фонду миру, Дитячого фонду тощо. Однак, це далеко не повні відомості про церковні прибутки. По-перше, вельми солідна частина релігійних ор-

ганізацій і, зокрема, Українська Греко-католицька Церква, тоді ще діяла нелегально, і їхні надходження не контролювались. По-друге, англійська дослідниця Дж. Елліс у своїй праці 1986 р. запропонувала досить переконливу схему вирахування прибутку Православної церкви в СРСР. За її підрахунками цей прибуток тоді мав становити понад 300 млн. крб. Отже, надходження до православних парафій України, що складала 65% всіх громад РПЦ, лише 65,4 млн. крб., як про це офіційно звітували, видається дуже сумнівним. Спираючись на деякі соціологічні дослідження, можна сказати, що регулярну матеріальну допомогу своїй церкві надає 62% молоді, опитаної в усіх регіонах України, і 23,8% опитаних різного віку в Закарпатській, Київській, Рівенській, Івано-Франківській та Львівській областях (30% з них робить пожертви, відвідуючи храми в дні релігійних свят, а 25,2% взагалі не підтримують церкву матеріально). Однак, якщо за радянських часів релігійні організації існували виключно на пожертви вірних, то тепер відомі випадки досить солідних ін'єкцій їм з боку промислових і підприємницьких структур, політичних партій та закордонних одновірців. Проте, це зовсім не означає відсутності у церкви фінансових проблем.

Говорячи про цифри, які характеризують релігійні громади України, можна прогнозувати подальше збільшення кількості релігійних організацій, але повільнішими темпами, урізноманітнення конфесійної карти країни. Зберігатиметься нестача духовництва попри розгалуження системи духовної освіти й прискорені випуски, а також брак культових будівель, особливо за умов триваючих розколів.

Віктор ЄЛЕНСЬКИЙ
(УНІАН)

Купуйте продукти в наших крамницях

SWANSEA IGA SUPERMARKET

П. Божик і С. Станько -- власники

- 2295 Bloor St. W. ● 199 Roncesvalles Ave.
 - 1094 St. Clair Ave. W. ● 1304 King St. W.
- TORONTO, ONT.

GEO. H. CREBER (від 1897 року) 208 Kingston Rd. at Woodbine УКРАЇНСЬКА ФІРМА ПАМ'ЯТНИКІВ У ТОРОНТІ

- першорядні майстри, скульптори і креслярі;
- імпортований і місцевий граніт, бронза;
- фотографії на порцеляні, нагробні написи;
- хоч замовлення виконують висококваліфіковані майстри -- наші ціни найпоміркованіші!

Тел. вдень -- 691-5712 і увечорі -- 762-3502

РОМАН ДЕМКІВ

УКРАЇНА: ПОГЛЯД НА СУЧАСНИЙ ТЕАТРАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

В цілому світі відбувається процес взаємопроникнення культур, включення "чужих" художніх категорій у власну мистецьку систему.

Схід, з його міцними традиціями, наполегливо цікавиться культурою Європи. В результаті виникають такі явища, скажімо, як Сузукі з Тоги. Де намагаються поєднати традиції ритуального театру Но і Кабукі з театром сучасним, інтелектуальним, залучають до репертуару драматургію Шекспіра, Софокла, Чехова...

У Європі, в свою чергу, помітне сильне зацікавлення явищем ритуалу. А оскільки він найповніше зберігся у країнах Сходу, де традиції відіграють величезне значення, то не дивно, що приміром, П. Брук звертається до індійського епосу: ставить "Магабгарату". Режисери у ритуалах прагнуть віднайти природу театральності мистецтва і "оживити" сучасний театр. Театр прагне притоку свіжої крові!

Можна з певністю сказати, що кожна нація відкривається для впливу чужих культур, більше того -- прагне їх.

А чи причетний до цього поширеного у світі процесу український театр?

Перед тим, як звертатись до стану його сучасного розвитку, доцільно зробити коротенький екскурс в історію та, хоча б у загальних рисах, окреслити умови, за яких могла би вільно розвиватись українська культура у всіх її напрямках.

Важливу роль у повноцінному розвитку культури відіграє: збереження традиційного, національного (традиційні форми театру) та пошук нових систем, явищ (авангардне мистецтво), ще -- вільний обмін, спілкування з іншими культурами. Це тільки три дуже важливих пункти, безперечно є й інші.

Об'єктивно, умови існування України, як у царській Росії, так і в збільшовизованому СРСР не давали змоги такому розвитку.

Розвиток українського театру до 1882 року (це рік створення театру корифеїв) йшов з постійними перервами. Не розвинулись необхідним чином ні шкільна драма, ні народний вертеп. Відсутність державності призводила до руйнації всього самобутнього в українській культурі. Через заборони не розвинувся театр, започаткований у Харкові Котляревським та Квіткою-Основ'яненком. Лише корифеї (Садовський, Кропивницький, брати Тобілевичі) перші створили колектив з виключно національним репертуаром. Така спрямованість в умовах загрози асиміляції була необхідна. На їхній сцені створювався світ, який можна було назвати Україною; сцена -- це єдине місце, де Україна виступала, як окрема культура (можна сказати -- держава). Театр корифеїв свідомо орієнтувався на традицію, вона єдина сприя-

ла збереженню етнічної пам'яті, цим самим стверджуючи народ як націю. Перецінити роль традиції у данному випадку важко, проте театральні колективи, що пізніше орієнтуються на творчість корифеїв, спекулюючи на цій темі, зовсім дискредитували ідею. На початку ХХ століття величезну кількість таких труп характеризують, як "горілочно-шароварні" колективи. Театральна думка почала пробуксовувати. І в цей період з'являється Лесь Курбас. Мабуть, сама історія народжує потрібних їй людей. В ці часи ідеї перетворення світу носились у повітрі і Курбас, приступивши до створення своєї театральної системи, також відчував вплив цієї ідеї. Тепер можна з певністю сказати, що подібної мистецької школи, яка включала б у себе лабораторії режисури, сценографії, акторської майстерності, не існувало ніде у світі. Розуміючи цінність національного, передусім національно-традиційного, Курбас прагнув говорити про загальнолюдське. Через те -- головною темою для нього стало питання особистості. Національні традиції для Курбаса залишалися фундаментом для побудови нової театральної системи, яка не закрита для впливу інших культур.

Зараз, коли СРСР розпався на низку незалежних держав, кожна країна отримала можливість вільного спілкування з усім світом. Чим всі й користуються. Україна не виняток. Увагу привертають не тільки добре відпрацьована система ринкових взаємин, а й культурні процеси, що там відбуваються.

На наших сценах широко пішла драматургія абсурдистів, інших, раніше заборонених, драматургів. Кожний закордонний театр, незалежно від якості вистави, знаходить тут вдячного глядача. Бум на все закордонне продовжується. До віянь нового часу можна віднести спроби засвоєння малозвичних для України театральних форм -- фестивалів. Вони, буквально, заповнили всю країну. Майже кожне місто де є театр прагне організувати подібний захід.

Фестивалі помітно розподіляються на два типи: ті, що позначені особистістю митця, який відбирає вистави на фестиваль (приміром "Херсонесские игры" позначені постаттю Р. Мархольца, неможливо уявити цикл "Мистецький березіль" без київського режисера театру-студії "Будьмо" С. Проскурні) та другий тип фестивалів -- державних, які проводяться за старими схемами і мають на меті виявлення сучасного стану театрів України, це "Прем'єри сезону" (м. Київ) де приймали участь майже всі театри.

Є ще фестивалі, які присвячуються окремим постаттям. Скажімо, "Березіль '93" (м. Харків) проходив під знаком Л. Курбаса. Фестиваль вражав своєю масштабністю, туди було запрошено величезну кількість колективів, як з самої України так із-за її меж.

ДЕНТИСТ
Д-р ІГОР БАБИЧ

Dental Surgeon

подає свою нову адресу:

**297 MAIN STREET NORTH
BRAMPTON, ONTARIO
L6X 1N5**

Тел. 451-0227 або 453-0004

Правда, відбір вистав відбувався на рівні "який театр зголоситься прийхати", особливо це стосувалось закордонних гостей.

Хоча, ...один колектив -- "Яра" мистецька група з експериментального театру "Ля Мама" (м. Нью-Йорк) заслуговує на біль детальну розмову.

Через те, що ця театральна група у своїй виставі реалізувала так і не здійснену концепцію фестивалю: мова йде про процес збагачення театру традиціями інших культур -- справа, над якою одним з перших активно почав працювати Курбас.

Яра має свій особливий підхід. Вона бере завершені твори (від поезії до записів зі щоденників тощо), сформовані в абсолютно різних, часом -- контрастних культурних традиціях, і на засадах авангардного театру творить з того різноманітного матеріалу явища, інтернаціональні за своєю сутністю, багатомовні, часто зрозумілі й без слів.

Фрагмент з вистави "Сліпий зір"
у постановці Вірляни Ткач.

А. Кольто в ролі Василя Єрошенка.
За ним Оля Радчук, Іян Вен і Рішарда Абрамс.
Фото Ватоку Уено.

Так на "Березолі '93" був показаний другий варіант вистави "Сліпий зір", створений в Україні (перші результати були показані у Нью-Йорку). Вона розповідала про життя і творчість українського поета Василя Єрошенка, який після еміграції до Японії зміг не тільки оволодіти японською мовою, а й творити на ній.

Хоча вистава навпрямом не була пов'язана з постановкою Л. Курбаса, проте режисер Вірляни Ткач вже давно цікавиться цією визначною для української культури людиною. Власне, "Яра" була створена з метою поширення та пропагування серед американських глядачів надбань культур Східної Європи, зокрема України. Зацікавивши акторів ідеями Курбаса, вона працювала над освоєнням поезії Шевченка, Тичини, поки не назріла потреба постановки повноцінної вистави, яка була створена у 90-их роках і мала назву "Світло зі сходу". На базі цієї вистави влітку 91-го року було здійснено спільний американсько-український театральний проект "У світлі". У виставу було залучено акторів з Києва, Львова. Вистава розповідала про історію "Київдрамте" (київського драматичного театру 1920 р.), яким керував Курбас. (Чит. Руслан Леоненко. "Сучасні зв'язки української культури". "Нові Дні", липень-серпень 1992 р., ч. 509.)

Я навмисне так докладно зупиняюсь на старій виставі, щоб показати, як тісно творчість Вірляни Ткач пов'язана з постановкою Курбаса. Тому, безперечно, поява її нової вистави на фестивалі, присвяченому Курбасові, була закономірною.

Як і минулого разу, до вистави було залучено українських акторів, що потім приймали участь і у нью-йоркських показах.

Вцілому, процес впускання інших культур відбувається досить швидкими темпами, особливо це помітно на екранах телевізорів, які заповнила третьосортна американська кінопродукція. Хоча, безперечно, українському театрові, довгі роки "законсервованому" у власних проблемах, потрібно більше подібних постійних творчих контактів.

Але, як вже говорилося, важливу роль у розвитку культури виконують не тільки новітні пошуки, культурні взаємини, але й збереження існуючих надбавків. Подібний процес теж відбувається. Є вистави у яких режисери звертаються до культури наших предків. Скажімо, Коломиївський драматичний театр, який виник у 1989 р., має чітку орієнтацію на створення національного театру. Національного у розумінні постановки вистав за національними класичними творами, у яких основна увага приділяється, приміром, не психологічній сюжетній лінії, а максимальному відтворенню обрядових елементів з життя народу. Так у виставі "Гуцульський рік" за Гнатом Хоткевичем виведення ціла сільська спільність, від заможників до сільського дурника, і відтворено найважливіші цикли з життя тогочасного гуцула: різдво Христове, пасхальні свята, весільні, похоронні обряди. Таким чином театр, окрім збереження якихось специфічно побутових, національних еле-

ментів, звертається до кращих традицій театру корифеїв. І відмінна ситуація в інших театрах.

Нерідко зараз вибір тієї чи іншої п'єси пояснюється політично-кон'юнктурними причинами. До репертуару часто-густо потрапляють твори раніше заборонені, і буває -- це єдина причина, через що вони залучаються у роботу. Втім, часто не враховуються естетичні якості цієї драматургії. Так, більшість режисерів, що звикли працювати у реалістичній манері, застосовують ці ж прийоми і до романтичного символіста Спиридона Черкасенка, і до модерніста Володимира Винниченка. Чи навпаки, в стилістиці "музично-костюмованих" вистав вирішуються історико-психологічні драми. Режисери, досить часто, надмірно акцентують на зовнішню національну атрибутику, залишаючи без уваги складні психологічні колізії, що закладені автором. Це перетворює виставу на політичний маніфест, в результаті і театр, і режисер, і сам автор зазнають поразки. Такими є вистави "Сава Чалий" Карпенка-Карого у київському театрі ім. І. Франка, "Гетьман Дорошенко" Старицької-Черняхівської у тернопільському театрі ім. Т. Шевченка, "Бояриня" Лесі Українки у Закарпатському музично-драматичному театрі (м. Ужгород) та інші. Тобто, ситуація типова для усієї України. Якщо достаттєне відображення побуту для корифеїв було необхідним -- воно сприяло збереженню етнічного самоусвідомлення, то теперішнє необдумане наслідування їх просто відбиває інтерес до театру у сучасного глядача. Формально це можна кваліфікувати як використання традицій, але фактично йдеться про звичайну спекуляцію.

А в такій формі -- традиція лише зашкоджує мистецтву.

Інший підхід демонструють молоді колективи, які намагаються йти шляхом експерименту, пошуку нових форм сценічного вияву. Як приклад можна навести виставу театру Київського інституту театрального мистецтва "Дай серцю волю, заведе у неволю", за п'єсою Марка Кропивницького. Вистава побудована як гра сучасних хлопців і дівчат у звичай наших предків. Молодь уявляє, як розважались їхні дідусі та бабусі, на цьому будується безліч комічних ситуацій. Але поступово, на фоні живого сценічного спілкування виростають складні трагічні події. Виключна життєва ситуація сприймається як цілком закономірна. Актори не намагаються у найменших подробицях відтворити з історичною достовірністю життя наших предків, а, користуючись своїм уявленням про ті події та використовуючи незначну систему сценічних знаків (рушник, вишиванка тощо), розкривають всю трагічність подібної ситуації.

Привертають увагу деякі експерименти студійних театрів. "Театральний клуб" (м. Київ), що його очолює О. Ліпцин у виставі "Гей-до" за творами Акутагави, Місіми, Платонова, вводить елементи східного театру, маску, зодягає акторів у щось схоже на кімоно. Подібне відбувається і у виставі режисера С. Проскурні (студія "Будьмо", м. Київ) у виставі "Друже Лі Бо, брате Ду Фу" за творами сучасного українського автора О. Лишеги; є ціла сцена, де актори

розігрують діалоги у дусі східної театральної системи. Звертаючись до "чужої" культури, театри цим самим вводять у нашу свідомість інше світорозуміння. Ще одна цікава деталь, у своїх спробах створити власну театральну систему, вони значну увагу приділяють стосункам між актором і глядачем. Основне завдання, здається, полягає в тому, щоб зруйнувати існуючий бар'єр, знамениту "четверту стіну" між сценою і залом. До вас може спробувати залицятись героїня, можуть нагодувати кашею. Режисери застосовують безліч прийомів, щоб зробити глядача причетним до ходу вистави.

Наявність ознаки авангардного театру є хорошою прикметою того, що сучасний театральний процес більш-менш набуває повноцінного характеру, де є місце як традиційним театрам, так і авангардним.

Безумовно, говорити про те, що всі театри-студії, яких виникла величезна кількість, тільки в Києві близько 50-ти, мають високий мистецький рівень, -- не випадає. Важливо те, що на даний момент український театр має можливість включитись у загальний культурний процес. А це найголовніше. ■

ВІДОМА ДЕНТИСТИЧНА КЛІНІКА д-ра ЯРОСЛАВА ШУДРАКА

Дає якісну професійну обслугову.

**DR. J. SHUDRAK
AND ASSOCIATES**

1555 Bloor St. W.
(на захід від вул. Dundas)
TORONTO, ONTARIO
M6P 1A5

*Приймає за телефонним
домовленням і в наглих
випадках!*

Тел. 532-3002

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ WEST ARKA

BOOK & GIFT STORE
ОЛЬГА І АНДРІЙ ЧОРНІІ
і син АНДРІЙ -- власники

- Книжки, журнали, газети, пластинки, машинки до писання.
- Різьба, бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання.
- Обруси і полотна з українськими vzорами в гуртовій і роздрібній продажі.
- Біжутерія, кераміка і кришталі.
- Висилки пачок до всіх країн.

"ВЕСТ АРКА"

2282 Bloor St. W., Toronto, Ontario M6S 1N9
Tel. (416) 762-8751

ВАСИЛЬ ЄРОШЕНКО

(Довідка)

Василь Якович Єрошенко народився 1890 року в селі Обухівка, нині Білгородської області. З дитинства сліпий, але дуже талановитий, він закінчив школу сліпих у Москві й став музикантом. На його талант звернула увагу багата Анна Шарапова й оплатила йому кошти поїздки до Лондону, де діяла єдина в світі Академія для сліпих музикантів. Єрошенко мав феноменальні здібності до мов і за кілька місяців вивчив англійську, німецьку, французьку й шведську мови, а також есперанто.

В 1914 році В. Єрошенко приїхав до Японії й через три місяці вже говорив по-японському. Вкоротці почав писати твори японською мовою й став відомим поетом і прозаїком, талановитим музикантом і лектором. Вирішив допомагати сліпим, їздив до Китаю, Тайланду і Бірми, став директором школи сліпих, два роки викладав російську й українську літератури в Пекінському університеті.

Після першої світової війни Єрошенко закінчив Геттінгенський університет у Німеччині, вчився в Сорбонні в Парижі, але 1924 року повернувся до Москви, де кілька років викладав східні мови в університеті. В 1929 році його заарештували й заслали до концтабору на Чухотці, а в 1934 році в пустелю Туркменської республіки, де прожив 10 років.

В 1945 році В. Єрошенка звільнили, але прописки в Москві не дали й скоро знову арештували. Щойно в 1951 році Єрошенкові дозволили повернутися до рідного села; хворий на рака, він помер у грудні 1952 року.

В 60-их роках твори Єрошенка друкувалися російською мовою, а в Києві вийшла його книжка українською мовою "Квітка справедливості". ■

В ПАМ'ЯТЬ ЮРІЯ ФОТІЯ

Посилаю \$30.00 на пресовий фонд Вашого багатого і цікавого журналу в пам'ять мого мужа Юрія Фотія (упокоївся 23-го жовтня 1981 року).

А "Нові Дні" пройшли велику "перестройку"...

Олександра Фотій, Торонто

Ро-Ко

СТО РОКІВ МУЗИКИ ЛЬВОВА В ТОРОНТІ

(або Концерт Мирослава Скорика)

Скорик -- відоме ім'я: Лариса Скорик, Мирослав Скорик. Але політика -- не та музика, що музика; Лариса -- всенародна політична музика. Мирослав -- особлива музична музика.

Увійшовши до фое Glen Gould Studio в Торонті, я відразу зауважив, що зробив "крок у правильному напрямку". Справа в тому, що я ще чомусь, не зважаючи, що вже маємо Україну, все ще чуюся до патріотичного обов'язку піти на якусь імпрезу в неділю по полудні. У той час відбувалося читання поезії одної поетеси з Америки. А мій крок підтвердила присутність аж трьох поетес, що дали перевагу музиці маестра Скорика. (Не знаю тільки, чи читання поезії було "збалансоване" трьома музикантами.)

Це був концерт музики Львова за останніх сто років, якщо таку штуку можна втяти. Може й краще було б назвати: "Музика столітніх композиторів", бо Нестор Нижанківський народився якраз 100 років тому. Зорганізувала концерт програма "Радіоманітність". Трьох "різноманітних" діячів знаю: Нестора Гулу (з wandering mind), його брата Тараса (вже одруженого) і Зенка Ващука (поважного -- з родинними обов'язками). Що їх єднає? Те, що всі три мають бороди й люблять музику. Хто більше, хто менше й яку -- це справа інтимно-приватна з закраскою -- лагідніше висловившись -- sexual harassment.

Музиканти з України: Валерій Буймістер -- баритон, Юрій Ланюк -- віолончеля, Анна Климашівська -- фортепіано, Валерій Богдан Казьків -- скрипка.

Поглянувши на Казькова, можна було відразу сказати, що він зманенитий поважний музикант, що знає свою скрипку, як вірну жінку, котру ніколи не проміняє на тютюн та люльку.

Колись я мріяв бути скрипалем і грати, як циган, щоб в мене закохалася циганка Аза. Однак після цього концерту львівської музики, я не вибрав би скрипки, а став би піяністом. Чому? Бо побачив Анну Климашівську! Я нею так захопився, що, задивившись, не міг налюбуватися -- не знав, чи слухати її гри, чи глядіти на неї.

Вперше в житті я наочно побачив і, ще важливіше, зрозумів, яку важливу роль в мистецтві відіграє мова тіла. Скрипаль для цього має дуже обмежені можливості -- руки зв'язані, пальці мусять працювати, мов попечені, перебирати -- дрібненько чи повільно -- зап'ясток мусить дрижати на струнах, другою рукою керує не скрипаль, а смичок, як жінка чоловіком. Що лишається? Хіба хилитися і то так, щоб не втратити рівноваги. А стукати ногою не випадає поважному музикантові з України.

Вже чelist у кращому положенні, бо може головою махати, як захоче. Може згорбитися, (чого не може скрипаль, бо тримає підборіддям скрипку). І

МІСТ-КАРПАТИ

пачки гроші до рук адресатів

В УКРАЇНУ

Білорусію, Росію

- ☐ експресові харчові пачки
- ☐ авта, трактори
- ☐ холодильники, телевізори
- ☐ швейні машини, пральки
- ☐ хати і апартаменти
- ☐ надгробні пам'ятники

БЕЗ МІТА

MEEST - KARPATY
120 Runnymede Rd., Toronto, Ontario, Canada M6S 2Y3
Tel. (416) 761-9105

віолончеліст Ланюк це робив вільно, але, на мою думку, непереконаливо, за скромно. Часом навіть виглядало, що дивувався сам собі, що так добре заграє й тоді, мов засоромлений, забагато горбився. Але грав знаменито. По чому я це визнаю? Бо навіть сама піаністка його оплескувала, за що він поцілував її білу ручку після виконання "Очікувальної сонати" композиції самого Юрія Ланюка.

Зате піаністка! Молода, гарна, як розцвіла квітка. Постановна. Принадна. Повна музичного ентузіазму. Мова її тіла -- граціозна, як Шевченкова тополя -- мусила брати лекції балету. "Мала все в пальцях", як колись, казали, а може й тепер говорять у старому краю. Пальці бігали по клявішах то *allegro con motto*, то *non tropo* чи *con brio*, то *guisto rubato con dolore* в композиціях Нижанківського, а ціле її тіло -- дослівно ціле -- відповідало пальцям, немов музиканти батуті диригента. Голова схилялася, немов прислуховувалася до піанісмісмі тонів, стан вигинався, мов балерини у "Лебединому озері", а в драматичному тоні все тіло невимушено підскакувало, мов під звуки кастаньєтів еспанської танцюристкі у сольовому *Passacalia et Scherzo* Миколи Колесси. Отже, можна було заткати собі вуха, а з її мови тіла можна було б записувати музику нотами. Можна б в дечому порівняти її до канадського славного піаніста Глена Гілда, який теж допомагав собі у грі мовою тіла. Однак його мову можна було передбачити, як зимову канадську заметіль -- він завжди повторювався, нагинаючись головою до клявішів, наслуховуючи, немов не вірячи, що добре грає. "З чим до пані грабінї", -- сказав би Гілдові польський музиколубець.

Анна Климашівська мала найважчу й найповажнішу частину репертуару: вона акомпанювала баритонові, грала у тріо, виконувала сольо -- це й було підкреслено тим, що сам композитор маестро Мирослав Скорик перегортав їй сторінки нот (з приємністю -- це було видно). Правда, він теж був повністю "затруднений", бо заповідав і на фортепіані виконав з скрипкою і чолі свою "Українську мелодію".

Соліст Валерій Буймістер мусить бути з Києва, бо там у той час називали хлопців переважно Валеріями, Вікторами або ще Віталіями -- на "в". Валерій баритон баритоновий, хоч дуже гарно співав тенорові тони. Пристійний, з кольоритним голосом, який звучав шовково-м'яко й грізно-громово. "Якби ще Валерій був дещо вищий і блондин", -- зітхнула *con dolore* одна сеньйорка, що сиділа за мною.

Як заспівав "Місяцю князю" Василя Барвінського, то так, що замкнувши очі, можна було відчутти, коли місяць світив повною, а коли заходив за хмари. Коли він співав три пісні "Зів'ялого листя" Франка ("Перехідним муром", "Твої очі, як те море", "Хай ти не будеш цвіткою цвісти"), перед моїми очима з'явилося село Нагуєвичі й хата, в котрій народився наш великий поет. Він був сином коваля, і як би був став ковалем, то не терпів би так, як політичні емігранти в Канаді. Але тоді ми не знали б кохання зів'ялого листя. І на його похорон не з'явилася б дама, закрита

чорним вуалем, котра поставила на свіжий гріб велику червону троянду.

У "За байраком байрак" Буймістер немов оживив триста запорожців, що лягли тут, як скло! Сьогодні вони дуже придалися б у нашій Верховній Раді, бо виглядає, що там немає ні одного справжнього запорожця...

Кожний добрий концерт навіває дивовижні спомини чи збуджує в уяві картини, які важко пояснити. Мені чомусь нагадалося, що в Україні не хочуть брати канадських долярів, а хочуть тільки американських -- і то новішої продукції, без жодних позначень -- хоч Америка проти України й воліє Єльцина з атомними ракетами, ніж Кравчука з вилами. Розберися в тому, а ще на концерті сторічної музики зі Львова...

"Речитатив", в якому музика промовляє, немов словами, для тих, що знають цю мову й "Рондо", тобто, коротко, тричі повторення одної теми, очевидно музичної, в цьому самому ключі, а не політичної теми -- композиції Мирослава Скорика, вимагали б глибшої аналізи, але... я можу тільки загально сказати: "Все було окей!"

Вже від першого тону серед слухачів витворився ентузіастичний настрій. Вони невимушено оплескували виконавців, захоплено вигукували: браво, біс, мало!

Під час перерви я зустрів ентузіаста української музики, глухого як пень, який відразу почав мене випитувати, де можна б купити якийсь порядний апарат на його вуха. Беручи до уваги знаменитий концерт, я не здивувався, що він повернувся по перерві до залі.

Щодо мене "особисто", то при перших оплесках я не міг виявити як слід свого ентузіазму, бо у правому рамені мені почала вигравати моя ревматична музика. Але вже після другої точки, я забув за все, й переконався, що добра музика може втихомирювати біль. ■

ЧИ ВИ ВІДНОВИЛИ ПЕРЕДПЛАТУ?

ВЕЛИКИЙ ВИБІР
НАЙНОВІШИХ ЖІНОЧИХ
МОДНИХ ОДЯГІВ

DANYA

FASHION SHOPPE
2378 BLOOR STREET W.
TORONTO, ONT., M6S 1P4
Телефон: 766-4511

ГОВОРИМО ПО-УКРАЇНСЬКИ

ЖИДІВСЬКЕ МИСТЕЦТВО

(Стаття 39-та з серії про мистецтво)

Жидівство як етнічна одиниця є дуже тісно сплетене суспільство, яке сягає у минуле на кілька тисячоліть. Жиди довго жили у єгипетському і вавилонському полоні, пізніше в Римській імперії і розбрелись по цілм світі. Нині, мабуть, немає країни, де не було б жидівського населення. Але жидівство -- це не тільки етнічна група, а також раса й релігія. Раса, а головню релігія тримала їх разом і допомагала вижити через багато віків, коли інші нації зникли з лица землі.

Живучи у багатьох країнах, з різними релігіями і культурами, жид мусів пристосуватися до обставин, які часто були ворожі до нього. У таких обставинах, щоб не підлягати переслідуванню, він мусів показати себе ліпшим ніж інші його співгромадяни. Доказати, що він ліпший було не так легко. Він мусів краще вчитися, тяжче працювати й більше думати. Через кілька генерацій жиди розвинулися й стали кращими своїх сусідів, але, в моїм розумінні, тільки через більшш особисті зусилля. Коли сусідські діти бавилися на вулиці, то діти жидівських родин або допомагали батькам у бізнесі, або вивчали шкільні дисципліни, або вчилися грати на якомусь інструменті. Я не згоджуюся з тими науковцями, які настоюють на жидівській генетичній зверхності. Кожен, хто більш працює над собою, скоріше чи пізніше буде попереду свого двійника.

Жиди, живучи між різними народами у багатьох країнах і приймаючи участь у різних інтелектуальних групах розвинули поміж собою першокласних музик, поетів, малярів та скульпторів. Але коли ми проаналізуємо їхнє мистецтво, продукт їхніх зусиль, то можемо дещо розчаруватись, бо знайдемо в них дуже мало справді жидівського мистецтва. Майже всі ці мистці працювали на збагачення інших культур. Коли поет пише по-російськи, то він буде знаний як російський поет і його зусилля та досягнення кредитовані російському народові. Так ми знаходимо сотні жидівських мистців, які працювали і працюють для французької, німецької, англійської, російської та інших культур світу. Розмовляючи з жидами, можна зауважити, що вони дуже гордяться мистцями жидівського походження і називають їх "нашими". Але справді вони нічого не створили для своєї власної культури, для свого народу, не створили стилю, який легко можна б пізнати як жидівський. У цьому випадку я думаю, що зусилля були витрачені надурно, тим більш, що зачасто вони працювали на збагачення культур народів неприхильних або навіть ворожо наставлених до них.

Ще один від'ємний елемент жидівських мистців, які працюють для інших народів є той, що ці мистці називають себе назвами всяких інших народів, крім жидівського. Так ми чуємо про багатьох, які називають себе росіянами, знаючи дуже добре, що вони ними не є. Може, й було потрібно час від часу для самозбереження ховати своє походження, але коли

мова йде про будову своєї власної жидівської культури, то будівничі мають бути самі собою.

Тепер, коли вже існує держава Ізраїль, я надіюся, що жидівські мистці з діаспори зацікавляться і будуть охочі більш поважно працювати для культурного відродження свого народу, ніж маленька горстка відданих патріотів. Матеріал, над яким мали б працювати є великий. Історія виповнена цікавими епізодами, які можуть служити тлом для нового мистецтва, основаним на тисячах років жидівської традиції. Світ більше скористає з міцної культурної одиниці, яка працює з власної точки погляду, ніж розсіювати силу по країнах, де ані розуміють, ані цікавляться жидівським поглядом.

Дуже тяжко є говорити про жидівське мистецтво, яке у той самий час існує і не існує. Існує тому, що існують жидівські мистці, і рівночасно його нема тому, що вони працюють для когось іншого. Створюється якась добровільна неволя. Людина може творити і їй платять за її творчість, але ця творчість є призначена не для слави свого власного народу. На мою думку, жидівський мистець мусить вийти з цієї "сліпої вулиці", вийти на головний шлях, яким їздять всі народи світу. Він мусить себе визнати за своїм народом і працювати з народом як одна цілість. Жидам дійти до цієї мети є багато легше, ніж кому будь іншому в світі. Жиди мають талановитих, добре вишкolenих і вироблених мистців, котрі можуть негайно приступити до переведення в дійність задумів своїх творчих мозгів. Я особисто бажаю їм успіхів.

Юрій МОШИНСЬКИЙ

Д-р Олександр Костирко
приймає в Скарборо і Торонто

Dr. Alexandre Kostirko
Family Dentistry

3000 Lawrence Ave. East
Suite 3306, Building B
Scarborough, Ont. M1P 2V2
Tel. 438-6747

2 Jane Street, Suite 505
Toronto, Ontario
M6S 4W3
Tel. 766-2853

CONSULTEC LTD.
consulting engineers

4180 Dundas St. W., Toronto, Ont. Canada M8X 1X8
Tel. (416) 236-2426 Fax: (416)-236-3677

Інж. ЮРІЙ О. ОХРИМ
Президент

- Консультативна інженерська фірма міжнародного засягу.
- Виконує всі фази планування, будови і персвірки більших індустриальних проєктів.

КОЛОЛІТЕРАТУРНІ СЮЖЕТИ

-- Поет може у всьому себе обмежувати, але не в засобах вираження.

-- Рівень художній зумовлює рівень правди.

-- Поезія народжується не від знання, а від бажання знати.

-- Гранично красиве -- у гранично вульгарному.

-- Правда знайде форму вираження: брехня розкладає окремі прийоми, деформує їх природу.

-- Біда не в різних світоглядах, а в їх відсутності.

-- Через його творчість червоним зашморгом проходила...

-- Обскубані на землі крила в небо не піднесуть.

-- Недомовленість як художній прийом -- добре, але є недомовленість від нічого сказати, від німоти, глухоти, сліпоти душевної.

-- Ніяких ніяковостей! -- Виражайтесь.

-- Двоє ідуть по сліду генія: учень і шпигун.

-- Знання -- це біль. Що без болю -- то інформація!

СИТУАЦІЇ

-- Жадоба слави: проковтнув лавровий листок.

-- Уявляв себе акробатом: пив лежачи.

-- Знайшов себе в... попільничці.

-- Заболіла печінка, і він відчув себе Прометеем.

-- Голова: зверху торт, всередині -- чорт.

-- "Я є!" -- зашкварчала яєшня.

-- І раптом починає гарячково думати... в окропі.

-- Хочеться працювати. Але спочатку заважають зайві рухи, а потім їх нестача.

-- Фарш -- купа подрібненого м'яса. Фарс -- купа живо-го.

-- Щоб виключити внутрішній голос -- досить вклю-чити телевізор.

РИТОРИЧНІ ПИТАННЯ

-- А що, як провести високовольтну лінію від печі до Лесі Українки?

-- Чому на світі так багато, і так мало?...

-- Що краще: безпідставна радість, чи... підставна ра-дість.

-- Чи є спосіб розрядити серце, не запалюючи голову?

-- Чи варто котити бочку, якщо любиш копати... яму?

У серпні цього року гостем Спілки письменників України був відомий літературознавець, президент Головної Ради Наукового Товариства імені Шевченка та голова НТШ у США, професор Лясацького університету (Філадельфія) Леонід Рудницький.

Голова Ради СПУ Юрій Мушкетик вручив Леонідові Рудницькому диплом лавреата премії імені Івана Франка, яку присуджено вченому за працю "Іван Франко і німецька літе-ратура".

Гостя також вітали письменники Олесь Гончар, Іван Драч та літературознавець д-р Анатолій Погрібний.

Веніамин Еппель
Львів, серпень 1993 р.

З ІСТОРІЇ ШПИГУНСТВА

Історія шпигунства сягає у глибину віків. Іще у Біблії говориться про те, як Ісус Навін, облягаючи твердиню Іерихон, послав у те місто двох таємних розвідачів, щоб підготувати захоплення його і зруйнування та узнати все про захист міста (13 століття до Різдва Христового). Стародавні і середні віки, як і часи Ренесансу, були багаті прикладами таємної діяльності людей, розвідувачів, котрі інколи вирішували долю імператорів та імперій. Могутність Римської імперії була заснована на старанно організованій поліцейській таємній службі. Венеція торжест-венно святкувала свої перемоги у значній мірі дякуючи спритній шпигунській діяльності своїх закордонних пос-лів і величезним грошовим коштам, котрими вони були наділені для підкупів "потрібних людей". В 16 столітті Великий Могол встановив свої володіння в Індії, корис-туючись послугами тисяч шпигунів, котрі інформували його про настрої у цій неосяжній і нестійкій державі, особливо тих, хто в особистих інтересах використовував дану їм владу.

Іще за 600 років до Різдва Христового, китайський учений Сун-Цзе написав книгу про мистецтво шпигунства, під назвою -- "Походження стратегії мистецтва війни". В ній автор, між іншим, стверджує: "Не можна володіти тим, що називається передбаченням духів і богів, через вивчення аналогії історії і власні роздумування. Тільки люди, які знають про те, що робиться у ворога, можуть це дати... Потрібно розрізняти п'ять категорій шпигунства і шпигунів: місцеві, внутрішні, обернуті, приречені, при-житі (освоєні).

Коли ці п'ять категорій шпигунів починають діяти, ніхто не в змозі розкрити їх секретну систему. Але потріб-но твердо держати у своїх руках всю сітку. Бо на цім держиться могутність владики. Місцеві шпигуни -- це ті, що діють серед населення того чи іншого району. Вну-трішні шпигуни -- це люди, що займають певні, навіть, високі пости в різних організаціях ворога. Обернуті шпи-гуни -- це шпигуни ворога, що використовуються в наших цілях, тобто, перейшли до нас. Приречені (засуджені) -- ті, хто працює відкрито в цілях обману ворога, повідомля-ючи йому фальшиві відомості, в котрі ворог повинен повірити. Прижиті шпигуни -- ті, що самі приносять нам інформацію із ворожого табору. У війні необхідно підтри-мувати найтісніші зв'язки із шпигунами і винагороджува-ти їх роботу з щедрістю. Ніяка інша діяльність не повинна проводитися із такою суворою таємницею, як шпигунство. Не можна працювати із шпигунами, не володіючи тонкою інтуїцією, яка помагає б розбиратися у відданості тих людей..."

Ці судження китайця Сун-Дзе зберігають значення і по цей день.

А ось, що сказав про шпигунство і шпигунів Наполеон Бонапарт, через дві із половиною тисячі років після напи-сання книги китайцем -- Сун-Дзе: "Аналізуючи висновки військових баталій, я мимоволі прийшов до висновку, що не стільки хоробрість піхоти, відвага кавалерії або міць артилерії вирішували судьбу багатьох битв, скільки ця мерзенна, зневажлива і невидна зброя, названа -- шпигуни".

Не сумніваючись у своєму таланті полководця, Напо-леон, тим не менше, прекрасно розумів, що без спритнос-

ти і смілости свого таємного агента, голови шпигунів Шульмайстера, він не одержав би тих блискучих перемог, якими була відмічена кампанія 1805 року. Ульм і Аустерліц були в такій же мірі тріумфом стратегічного військового генія, як і таємної діяльності "імператорського шпигуна" Карла Шульмайстера, який був рівночасно одним із найважливіших радників генерального штабу Австрії і шефа австрійської служби інформації.

Фуше, міністер поліції Наполеона, так підтверджує у своїх "Мемуарах" важливість шпигунства у підготовці військових планів: "Коні, котрі везли золоту французького банку до будучих полів боїв в Австрії для оплати таємних агентів, мали для Французької імперії більше значення, чим навална і відважна кіннота Мюрата".

Перед походом у Росію агенти Наполеона забезпечили його всіма мапами західних областей Росії, мапами, які було дуже тяжко дістати в Європі.

Одною з найстаріших таємних служб Європи вважають англійську. Її створив сер Френсіс Волсінгем, державний секретар королеви Єлизавети Першої. Він оточив себе фахівцями з різноманітних ділянок. Одні із них володіли умінням незаметно розкривати чужі листи, другі -- підроблювати державні печатки, треті -- майстерно імітували почерк і підписи. Якийсь Томас Філіпс, спеціалізувався, наприклад, виключно на дешифровці тайнописних кодів і складанні шифрів для агентів британської таємної служби. Йому вдалося, наприклад, повністю розшифрувати таємні шифровані послання до Марії Стюарт, політичної противниці королеви Єлизавети I, які вона одержувала, знаходячись на вигнанні в Бедінгтоні. Волсінгем -- дуже активно помагав королеві Єлизаветі в її інтригах. Він засилав у англійські вищі кола своїх агентів, котрі шляхом різноманітних інсинуацій настроювали одних аристократів проти других. Він посилав шпигунів у Францію та Іспанію в оточення королів, його шпигуни були і при послах великих та малих держав, від котрих британська секретна служба одержувала різноманітну, обширну і цінну інформацію. Один із його агентів, якийсь Антоні Стенден, зав'язав настільки дружбу із представником республіки Тосканії при еспанському дворі, що йому вдалося пристроїти англійського агента в посольстві цієї республіки в Мадриді. Власне цьому агенту вдалося заранше попередити Френсіса Волсінгема про підготовлюваний похід еспанської "непереможної армади", котру, як відомо, через те спіткала дуже сумна доля: її англійці розгромили. Цей керівник шпигунства при королеві Єлизаветі I, володів очевидно великими здібностями у всіх відношеннях. Бо його відділ працював досить успішно, не дивлячись на бідні засоби, які він одержував із королівської скарбниці. Фінансове положення таємної служби змінилося, коли в Англії було створено для цілей розвідки так зване "Бюро інформації", котрим зайнявся особисто Олівер Кромвель (1599-1658), що видавав йому, як повідомляють історики, біля 60 тис. фунтів стерлінгів за рік. На той час це була велика сума грошей. Шефом цієї служби був призначений Джон Терло, депутат парламенту. Він перший ввів у Англії поштову цензуру, і створив відділ політичної поліції для боротьби із шпигунами інших держав. Після падіння Кромвеля, Джон Терло залишився керівником секретної служби, що дістала назву "Інтелідженс департамент". Метод його роботи ґрунтувався, головним чином на підкупі і корупції. Він безмежно вірив у силу грошей. Терло позаводив своїх шпигунів практично у всіх країнах, що постачали його інформацією. З усіх питань, котрі в тій чи іншій мірі торкалися інтересів Великобританії. Френсіс Волсінгем і Джон Терло увійшли в історію шпигунства як найбільш обдаровані із перших керівників таємних служб Європи.

Пізніше вони знайшли своїх яскравих послідовників у Франції в особі кардинала Рішельє і його вірного слуги, керуючого всіма його секретними справами Жозефа дю Трембле. Фуше і Шульмайстер появились іще через багато років пізніше. В теперішній час (на 26.8.1984 р.), безумовно "пальма першости" в ділянці шпигунства і секретної служби належить агентурі СРСР. Скільки там співпрацівників і які кошти витрачалися на роботу КГБ і радянської військової розвідки, ніхто, мабуть, точно не знає, але рахунок ішов напевно на десятки тисяч людей, а витрати нараховувалися багатьма мільярдами доларів.

Серафим РОЖДЕСТВЕНСЬКИЙ
(Із російської мови переклав Іван Перепадченко.)

Примітка перекладача:

Шпигунство -- це суворая діяльність, без пощади, милосердя і совісті. Для своїх -- шпигуни були і є національними героями, патріотами-розвідниками. А чужі шпигуни -- це "огидні", злочинні типи, яким обов'язлено загальну смертельну боротьбу. Більшість шпигунів є спеціально підібрані, здібні, обдаровані люди, що наперед проходять відповідну школу. Вони діють у своїй праці часто з принципів патріотичних переконань. Але є й інша їх частина, які зраджують своєму фахові і патріотичним переконанням. І відомо, таємно віддаються працювати із метою наживи одночасно "і нашим і вашим". До таких подвійних шпигунів, наприклад, належали знані, не так давно розкриті англійські шпигуни: Кім Філбі, Дональд Маклейн, Гай Берджес, Блек, радянський полковник Олег Пеньковский, Гюнтер Гійом (особистий секретар канцлера Західної Німеччини Вілі Брандта) та інші. Ріхард Зорге під час війни зумів проникнути довір'ям у німецького посла Отта в столиці Японії Токіо. Він став його неофіційним радником, розізнав найбільші таємниці (на той час) німецького уряду, і всю ту цінну інформацію регулярно передавав шпигунській агентурі в СРСР. Зокрема він передав заздалегідь інформацію про точну дату німецького військового нападу на СРСР і точні відомості, що Японія не зможе напасти на східні кордони СРСР, через її зайнятість у війні на китайських фронтах. Що дало змогу командуванню Червоної армії, без ризику, перекинути десятки добре озброєних і вишколених дивізій із Сходу на радянсько-німецький фронт та дуже допомогло при остаточному розгромі німецьких збройних сил. Ріхард Зорге був спійманий і за постановою японського суду повішений 7.11.1944 р. в тюрмі в Токіо. Про визначніших шпигунів читайте в одному з ближчих чисел журналу.

Іван Перепадченко
Торонто, 20.9.1993 р.

PALADIN INSURANCE LTD.

Tel: 239-7392

ПАВЛО КОЛОДІЙ

Insurance Broker

Забезпечуємо: дома, апартаменти, котеджі, автомобілі, торгові підприємства, каліцтво, життя! Також групова асекурація!

**90 Advance Road
Etobicoke, Ontario
M8Z 2S6
Fax: 239-9508**

Полагоджуємо
медично-шпитальне
забезпечення для осіб,
що приїжджають до
Канади на відвідини!

"ДО ВЕРШИН СВІТУ"

Усе знайдете у наших "Нових Днях" -- цікаві дописи про нове в політиці, літературі, мистецтві, нашій клопітливій релігії, чи як вічно бути молодими... Одним словом -- чого душа забажає! Для мене сторінки журналу -- ще й місце зустрічей з давніми знайомими чи друзями. З великою увагою і цікавістю я прочитала у вересневому числі "Н.Д." допис Олега Чумака "До вершин світу". Колись за молодих років ми були із земляком Олегом добрі знайомі. Далеко дуже від Говерлі, величніх Альп чи Скелистих Гір до Непалу... Але, молодому колись юнакові, часто здивленому ясними очима гейби кудись у далечинь, мріялося може не раз піднятися відважно на срібні верхів'я Гімалайських гір. Понад хмари, понад хмари, брате... Нічого дивного, як пише Олег, рішення вибратися на прогулку -- прийшло без вагання.

Сподіваюся, що пані Галина Багряна -- "запечалена українська дівчина", з якою я мала по честь познайомитися в Німеччині, напише нам більше про себе і свого відважного, далекозорого мужа. Я пам'ятаю коли у неї били вікна...

З пошаною до Редактора

Леся Налукова-Стадниченко,
Абінгтон

"...НАМ СВОЄ РОБИТЬ!..."

Учора у Москві спалахнув з дня на день очікуваний новий антидемократичний кривавий путч -- не поділили влади, перегризлися між собою Єльцин -- з одного боку -- і Руцькой-Хазбулатов -- з другого. (А скористатися з цієї гризні-двобою може... Горбачов.)

І Горбачов, і Єльцин, і Руцькой-Хазбулатов -- вчорашні запеклі комуністи, сьогодні вони запеклі шовіністи -- "восоединітелі".

Два роки тому газета "Франкова криниця" застерігала своїх читачів: "Бійтеся 'старшого' брата!" За 330 років "восоединенія" українці добре пізнали "старшобратні обійми" Росії, від росіян-"визволителів"- "восоединітелів" нічого доброго вони не могли і не можуть для себе чекати."

Сьогодні це застереження актуальне як ніколи. Всі разом і кожен зокрема "претенденти" облудні і безчесні політики, вони сплять і бачать відновлений Радянський Союз, реставровану "Рассею" і уярмлену Україну...

З путчистами і постпутчистським хаосом у Росії, мабуть, справляться. Але порядку там як не було, так і не буде. "Нова" Росія і далі буде підретушованою колишньою "тюрмою народів". Вовк сім разів линяв, але шкури не міняв!...

Голодна, агресивна і шовіністична "нова" Росія відрізняється від свого попередника, "червоної Росії", хіба що лише тим, що до червоного полотнища прапору дошили дві строкаті смуги -- синю і білу. А наміри і апетити лишилися імперськими, загарбницькими, нелюдськими, несусідськими...

Осудити фашизм в Росії треба, а фашистів-путчистів нехай в'яжуть ті, хто загравав з ними два роки і спрямовував їх в бік "україн"!

Українцям у російську кашу-можусобицю втручатись безглуздо і небезпечно.

Так чи так -- але "нам своє робить"!

Львів, 4.X.1993
Олег Коцюба

Вельмишановні добродії!

Ще раз дуже дякую Вам за те, що маю можливість читати "Нові Дні".

Ось нещодавно одержав чергове число -- за травень 1993 р.

Після прочитання листа Василя Шевченка з Індії соромно стає за тих людей з України, що вимагають допомоги від діаспори. Але, вважаю, діаспора таки має ділитися з Україною -- не грошима, а інформацією, культурними та науковими здобутками.

Прошу передати мою подяку панові А. Семенюкові за статтю "Ще до питання <Поміж Заходом і Сходом...> -- за тверезий погляд на наше суспільне життя, за осуд "донцовщини", на яку нині захворіли деякі недобрі люди в Україні...

Читаючи перевидану у Львові книжку Д. Донцова "Дві літератури нашої доби", я побачив, що донцовська оцінка багатьох визначних явищ нашої літератури майже не відрізняється від оцінки лєнінсько-більшовицької. Донцов, як відомо, деякий час викладав літературу в університеті -- хотілося б, щоб про нього сказали своє свого і літературознавці, історики літератури...

Веніамин Еппель,
Київ

"ЛИСТ МЕНЕ ДІГНАВ"

Шановна редакція ж-лу "Нові Дні"!

Недвно я дістав листа від читача Вашого журналу, лист мене дігнав, але тільки через два роки після мого побуту в США.

Читач, на жаль, не підписався хто він є, але я хочу йому відповісти, що я якраз той самий син Мирослава Романчака, актора українських театрів; я батька колись розшукував, але то була дуже тяжка проблема, -- так я його й не знайшов. Знаю, що він втік від комуністів, а дальше не знаю нічого. Якщо Вам щось відомо, будь ласка, напишіть.

Ще одна просьба: тут, в Петербурзі, дуже велика українська діаспора, я вже не кажу, що тут головний музей Тараса Шевченка при Академії. В першу чергу найбідніші -- то є люди мистецтва, їм потрібна поміч. Ми відкрили рахунок, було би добре якби Ви його надрукували в своєму журналі, може хто скільки зможе -- допоможе.

Л. Романчак

Надрукували б, на жаль, адреса ньюйоркського банку неповна і "fovor" незрозумілий.

МИКОЛІ ІЩЕНКОВІ -- 70

Мар'яне Григоровичу з Вашою милою пані Адою -- чолом перед Вами! Чолом! А також усім людям доброї волі, що трудяться над зuboжілими "Новими Днями".

Я хочу Вам написати, що "дотягнув-домучив" до 13 вересня 1993 року. Якраз у той день заокруглив мою 70-ку... Але я цим не тішусь. По правді скажу, що ненавижду оцей мій "геппі бирсдей".

13-те. Увесь світ його цурається, кажуть, що це "чортова дозина". Ну, а вересень місяць -- у ньому починає завмирати природа та також чомусь усі біди на нього приходять. Приведу старий і давній примір: Гітлер-Сталін розірвали Польщу. А ось новий, шойно "спечений" -- Єльцин-Кравчук шматують Україну. В Масандрівському палаці на Кримі.

Ось бачите, що приніс вересень 1993 року! Що ж український уряд далі буде віддавати за оту нафту та газ? Крим, Миколаїв чи Донбас? Чи, може, всю Україну...

SURFACE

POSTAGE PAID AT TORONTO
 Publications Mail Registration
 Number 1668
 If not delivered please return to:
 NOWI DNI
 P.O. Box 400, STA ~D~
 TORONTO, ONT.
 CANADA M6P 3J9

Не було там добра споконвіку, нема його і тепер. І не знаю чи воно коли там буде...

Ну, це до мого дня і місяця народження. А рік 1923? 1921-22 роки був голод в Україні і ото мій батько Грицько на голодний шлунок "сотворив мене на муки, на горе... Не зазнав я у моєму житті ні щастя, ні долі. Моє життя-буття щось подібне до життя пана Федора Габелка ("Нові Дні", червень '93, стор. 26-27). Якщо не гірше.

На мене була зроблена шибениця в червні місяці 1942 року. За те, що я з транспорту, котрий відправляли в Німеччину, доїхавши з Києва до Фастова -- утік. От тоді наїхало Гестапо (три вантажні автомашини) в наше село, щоб показати всім, що буде тим, хто не хоче їхати на каторжні роботи до Німеччини...

І тут випадок долі: серед ночі якийсь невідомий чоловік розрізав шнури на моїх руках (а я ще був ледве притомний у той час від страшного побиття) і сказав:

"Ухаді. Одживі. Отомсті!"

Я то пішов. Ну а наше подвір'я закидали гранатами -- спалили до тла. Де і загинула моя менша сестричка Нюся, народжена 1927 року...

Так-так. До 70-ки, я думаю, мені або Господь Бог допоміг, або мати природа. А по 70-ці хоч-не-хоч, а прийдеться красти роки, раховані у Пана Бога. А як не зумію і мене "шляк трафить", ну то звертаюсь до колишніх друзів і добрих приятелів (якщо такі ще десь залишились):

Наскільки моє життя було собаче, то й моя намучена душенька може переселитись у якогось пса. Отож, якщо зустрінете бездомного пса, -- прошу вас, не кидайте в нього камінням, бо може то буду я... А до недругів: Пам'ятайте, не дай Бог як моя душа перейде у того канадського звірка (росомаху), що від нього втікають медведі і тічки вовків. Що тоді з вами буде?

Та це я жартую. Я не маю ворогів. Найбільший ворог у мене -- це мій язык. Не тільки "ляпає" що попало, але, буває, що необдуманно й на папір щось "наплює", як ось тепер... Але скажу Вам усім, що в моєму житті мухи не задавив, шеляга ні в кого не вкрав.

І основне: надходять роковини як померла моя найдорожча, моя найрідніша Мама -- Іщенко Степанида Потапівна. Якраз рік буде 21 жовтня 1993 року. Вкладаю 100.00 доларів на потреби "Нових Днів" у її пам'ять. За те, що Вона нас врятувала від страшного голодомору 1932-33 проклятих років... Спи спокійно вічним сном, моя Ти великомученице!

Твій син Микола в Канаді

Знаю, що "Нові Дні" обмежені місцем. Але як може-те, помістіть оце мною "накатане". Може це вже й остан-не. Бо як видно по всьому -- ми всі доживаємо.

Ваш

*Іщенко Микола, син Грицька і Степаниди,
 Садбури, Онтаріо*

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "НОВИХ ДНІВ"

Іщенко Микола, Садбури, Онтаріо

(в пам'ять своєї матері Степаниди) \$100.00
Д-р Надяк О.С., Вестмонт, Квебек 50.00
Фотій Олександра, Торонто, Онтаріо
(в пам'ять свого мужа Юрія) 30.00
Нацюк Василь і Софія, Кіченер, Онтаріо 20.00
Ходаченко М., Торонто, Онтаріо 20.00
Якимчук Валентина, Кю Гарденс, Нью-Йорк 15.00
Педенко Галина, Торнілл, Онтаріо 15.00
Гарас Іван, Віндзор Локс, Конектікат 10.00

Жертводавцям щире спасибі.

Редакція і Адміністрація

Для всіх українців і їхніх родин
 у скорботний час місце Вічного покою.

ST. VOLODYMYR
 UKRAINIAN CEMETERY

УКРАЇНСЬКИЙ ЦВИНТАР
 СВ. ВОЛОДИМИРА

в Оквиллі, Онт.

- Щороку спільна молитва й окремі поминки за душі тут спочилих.
- Дбайливий догляд Адміністрації та запевнена майбутність відносним міністерством Провінції Онтаріо через т.зв. "Вічний Фонд Українського Цвинтаря Св. Володимира"!
- Дві окремі Секції: УПА і Братства Дивізійників, прикрашені чудовими пам'ятниками.
- Порада і поміч в перенесеннях останків (праху) з інших цвинтарів-поховань!
- Ціни за місця-ділянки найнижчі в околиці! Добрий доїзд! Близький Дім Культури!
- За додатковими інформаціями просимо звертатися на число телефону:

Години -- 9:30 до 4:30 БЮРО -- 827-1647

АНДРІЙ ЛАТИШКО -- адміністратор